

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ДЗВО
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ

Завідувачка кафедри ПП та М

Юлія ГЕРАСИМЕНКО

2025 року

**«РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

**Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня «магістр»**

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи»

Здобувачка вищої освіти

групи ПВШ-23-11-ЗМ

ФІЛІЦЬКА Олександра Олександрівна

(підпис)

Науковий керівник:

докторка педагогічних наук, професорка,

член-кореспондент НАПН України

СИДОРЕНКО Вікторія Вікторівна

(підпис)

Біла Церква 2025

Протокол аналізу звіту подібності

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання щодо роботи:

Автор: Філіцька Олександра Олександрівна, група ПВШ-23-11-ЗМ

Назва: Реалізація інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти

Керівник: Сидоренко Вікторія Вікторівна

Підрозділ: кафедра педагогіки, психології та менеджменту

Коефіцієнт подібності 1: 21.5%

Мікропробіли: 26

Заміна букв: 2

Інтервали: 0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

☒ Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

☐ Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.

☐ Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 26. ЗУ Про фахову передвищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедур. Таким чином робота не приймається.

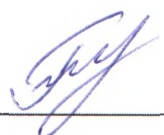
Висновок:

Кваліфікація роботи Філіцької О.О. має достатній рівень оригінальності академічного тексту, не містить порушень власних досліджень. Використання фрейм, речень та текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дата *11.05.2025*

Відповідальний за антиплагіатну технічну експертизу у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України:

Підпис

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки, освітня програма Педагогіка вищої школи

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри

д.е.н., доцентка Герасименко Ю.С.

« 8 » серпня 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЕВІ ОСВІТИ

Філіцькій Олександрі Олександрівні

1. Тема роботи Реалізація інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти

керівник роботи Сидоренко Вікторія Вікторівна, д.пед.наук, професорка, член-кореспондент НАПН України

затверджені наказом БІНПО від «03» січня 2025 року № 01-06/03

2. Строк подання здобувачем освіти роботи «02» травня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи закони, постанови, положення, нормативно-правові акти щодо вищої освіти; наукові праці, публікації в актуальних періодичних виданнях та веб ресурсах, монографії вітчизняних та зарубіжних вчених з досліджуваних питань, власні спостереження.

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

Кваліфікаційна робота магістра складається з основної частини і додаткової. Основна частина містить такі структурні елементи: вступ, сутність (3 розділи – теоретичний, методичний, експериментальний), загальні висновки, список використаних джерел, додатки.

Розділ 1 – Теоретичні засади реалізації інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти, складається з 4 підрозділів:

1.1 Теоретичні підходи до впровадження інновацій в освітній процес закладу вищої освіти; 1.2 Сутність та зміст ключових понять дослідження; 1.3 Особливості реалізації інноваційних методів навчання в закладі вищої освіти; 1.4 Умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти. Розділ 2 – Комплексна система використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти, складається з 3 підрозділів: 2.1 Використання інноваційних методів навчання у Білоцерківському національному аграрному університеті; 2.2 Напрями вдосконалення освітнього процесу із використанням інноваційних методів навчання; 2.3 Оцінка реалізації комплексної системи використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі Білоцерківського національного аграрного університету. Розділ 3 – Дослідно-експериментальна перевірка комплексної системи використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі Білоцерківського національного аграрного університету, складається з 3 підрозділів: 3.1 Організація і проведення педагогічного експерименту; 3.2 Комплексна система впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес Білоцерківського національного аграрного університету; 3.3 Аналіз результатів педагогічного експерименту.

5. Консультанти розділів роботи

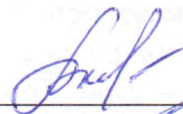
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1.	Сидоренко В.В., д.пед.наук, професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту БІНПО	03.01.2025 р.	20.01.2025 р.
2.	Сидоренко В.В., д.пед.наук, професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту БІНПО	24.01.2025 р.	04.02.2025 р.
3.	Сидоренко В.В., д.пед.наук, професорка кафедри педагогіки, психології та менеджменту БІНПО	17.02.2025 р.	10.03.2025 р.

6. Дата видачі завдання 03.02.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

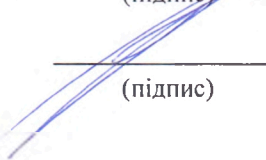
№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Узгодження теми, складання змісту	січень	Виконано
2.	Вивчення літературних джерел	січень	Виконано
3.	Збирання матеріалу у закладі освіти	січень	Виконано
4.	Обробка матеріалу	лютий	Виконано
5.	Виконання розділу 1	лютий	Виконано
6.	Виконання розділу 2	березень	Виконано
7.	Виконання розділу 3	березень	Виконано
8.	Формулювання висновків	квітень	Виконано
9.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії, перевірка на плагіат	травень	Виконано
10.	Подання роботи на кафедру	травень	Виконано

Здобувачка освіти

 (підпис)

Олександра ФІЛІЦЬКА

Керівник роботи

 (підпис)

Вікторія СИДОРЕНКО

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ» НАПН УКРАЇНИ
**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ**

Кафедра педагогіки, психології та менеджменту

ВІДГУК

керівника на кваліфікаційну роботу здобувача освіти другого (магістерського)
рівня вищої освіти заочної форми навчання ПВШ-23-11-ЗМ

спеціальності 011 Освітні педагогічні науки

ФІЛІЦЬКОЇ Олександрі Олександрівни

на тему: «Реалізація інноваційних методів навчання в освітньому процесі
закладу вищої освіти»

Загальна характеристика кваліфікаційної роботи магістра. Сучасна соціально-економічна ситуація, що склалася в Україні, потребує сутнісних змін у всіх сферах суспільного життя, в тому числі й у вищій освіті. Інновації в освіті пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Відтак, характерною ознакою сучасної педагогіки постає інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому. Розвиток системи вищої вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження сучасних методів навчання в освітньому процесі. В сучасному освітньому процесі проблема інноваційних методів навчання залишається однією із актуальних у світовій педагогічній і науково-дослідній діяльності. Однак в умовах трансформаційних змін у вищій школі потребують постійного ретельного вивчення та науково-практичного обґрунтування питання кращого досвіду інноваційної освітньої діяльності; характеристики змісту інтерактивних форм навчання, специфіки їх використання у вищих навчальних закладах; індивідуалізовані, командні, проектні технології отримання знань, інформаційно-комунікаційні засоби навчання, он-лайн освіта та інші нововведення. Тому кваліфікаційна робота магістра **Філіцької О.О.** на тему: «Реалізація інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти» характеризується актуальністю і важливістю.

Об'єкт дослідження – освітній процес у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – інноваційні методи навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Відповідно до об'єкта і предмета визначено мету і завдання дослідження повністю реалізовано авторкою.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити комплексну систему реалізації інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Проаналізовано науково-методичні підходи до визначення сутності й змісту поняття «інноваційні методи навчання». З'ясовано стан впровадження інноваційних методів навчання у практиці закладів вищої освіти. Визначено особливості реалізації інноваційних методів навчання в закладі вищої освіти. Обґрунтовано умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти. На основі теоретичного аналізу й узагальнення емпіричного

досвіду розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено комплексну систему використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти. Розроблено інформаційно-методичне забезпечення освітнього процесу із використанням інноваційних методів навчання. Розроблено рекомендації щодо подальшого вдосконалення освітнього процесу в закладі вищої освіти.

Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Висновки, оцінка кваліфікаційної роботи магістра та пропозиції. Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра Філіцька О.О. проявила себе кваліфікованим фахівцем, здатним приймати самостійно складні рішення. В цілому проведене авторкою дослідження достатньо повно розкриває поставлені завдання. Робота відповідає вимогам щодо написання кваліфікаційних робіт магістра.

Рівень самостійності виконання роботи автором, відсоток оригінальності роботи за допомогою комплексу StrikePlagiarism становить **78,46% - високий рівень** (відсоток текстових запозичень 21,54 %).

Теоретична і практична значущість роботи, обґрунтування висновків переконують, що за умови успішного захисту кваліфікаційна робота магістра Філіцької О.О. на тему: «Реалізація інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти» заслуговує на оцінку «відмінно» (92б, за шкалою ЄКТС – А).

09.05.2025

Науковий керівник:

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри
педагогіки, психології
та менеджменту БІНПО

Вікторія СИДОРЕНКО

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 118 сторінок, 19 рисунків, 7 таблиць, 2 додатки, 78 літературних джерел.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити комплексну систему реалізації інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Об’єктом дослідження є освітній процес у закладі вищої освіти.

Предметом дослідження є інноваційні методи навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Основні методи дослідження. На різних стадіях дослідження широко використовувалися такі методи: теоретичні – теоретичний аналіз і узагальнення наукової літератури з теми дослідження; емпіричні – бесіда, спостереження, анкетування, комп’ютерне тестування, оцінка стану реалізації інноваційного навчання, узагальнення та прогностичний методи для формулювання висновків, рекомендацій та визначення напрямів подальшого дослідження; педагогічний експеримент для підтвердження ефективності комплексної системи; статистичні – методи математичної статистики.

Основний науковий результат роботи полягає у наступному: проаналізовано науково-методичні підходи до визначення сутності й змісту поняття «інноваційні методи навчання»; з’ясовано стан впровадження інноваційних методів навчання у практиці закладів вищої освіти; визначено особливості реалізації інноваційних методів навчання в закладі вищої освіти; обґрунтовано умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти; на основі теоретичного аналізу й узагальнення емпіричного досвіду розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено комплексну систему використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти; розроблено інформаційно-методичне забезпечення освітнього

процесу із використанням інноваційних методів навчання; розроблено рекомендації щодо подальшого вдосконалення освітнього процесу в закладі вищої освіти.

Основні положення, найбільш важливі висновки і результати кваліфікаційної роботи викладено у 2 наукових працях.

Ключові слова: інновація, методи навчання, інноваційні методи, освітній процес, заклад вищої освіти.

ABSTRACT

Master's thesis: 118 pages, 19 figures, 7 tables, 2 appendices, 78 references.

The purpose of the study: theoretically substantiate, develop and experimentally test a comprehensive system for implementing innovative teaching methods in the educational process of a higher education institution.

The object of research is the educational process in a higher education institution.

The subject of research is innovative teaching methods in the educational process of a higher education institution.

Basic research methods. At different stages of the study, the following methods were widely used: theoretical – theoretical analysis and synthesis of scientific literature on the topic of the study; empirical – conversation, observation, questionnaires, computer testing, assessment of the state of implementation of innovative teaching, generalization and prognostic methods for formulating conclusions, recommendations and determining directions for further research; pedagogical experiment to confirm the effectiveness of the integrated system; statistical – methods of mathematical statistics.

The main scientific result of the work is as follows: scientific and methodological approaches to defining the essence and content of the concept of «innovative teaching methods» are analyzed; the state of implementation of innovative teaching methods in the practice of higher education institutions is clarified; the peculiarities of implementing innovative teaching methods in higher education institutions are determined; the conditions for effective implementation of innovative teaching methods in the educational process of higher education institutions are substantiated; on the basis of theoretical analysis and generalization of empirical experience, theoretical and methodological approaches to the implementation of innovative teaching methods are developed.

The main provisions, the most important conclusions and results of the qualification work are presented in 2 scientific papers.

Keywords: innovation, teaching methods, innovative methods, educational process, higher education institution.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	17
1.1 Теоретичні підходи до впровадження інновацій у освітній процес закладу вищої освіти.....	17
1.2 Сутність та зміст ключових понять дослідження.....	38
1.3 Особливості реалізації інноваційних методів навчання в закладі вищої освіти.....	48
1.4 Умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.....	52
Висновки до першого розділу.....	60
РОЗДІЛ 2 КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	62
2.1 Використання інноваційних методів навчання у Білоцерківському національному аграрному університеті.....	62
2.2 Напрями вдосконалення освітнього процесу із використанням інноваційних методів навчання	70
2.3 Оцінка реалізації комплексної системи використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі Білоцерківського національного аграрного університету	80
Висновки до другого розділу.....	87
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	89
3.1 Організація і проведення педагогічного експерименту.....	89
3.2 Комплексна система впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес Білоцерківського національного аграрного університету.....	92
3.3 Аналіз результатів педагогічного експерименту.....	97

Висновки до третього розділу.....	102
ВИСНОВКИ.....	104
СПИСОК	ВИКОРИСТАНИХ 107
ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	116

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МОН – Міністерство освіти і науки;

ЗВО – заклад вищої освіти;

ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності;

GII – Global Innovation Index;

ІКТ – інформаційно-комп’ютерні технології;

БНАУ – Білоцерківський національний аграрний університет.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості є головною метою української освітньої системи, що сприяє формуванню інтелектуального потенціалу нації як найвищої цінності суспільства, котре гостро відчуває потребу у високоосвічених кадрах. Особлива увага приділяється підготовці спеціалістів аграрної галузі, адже подальший розвиток людства неможливий без сільськогосподарського виробництва, що складає основу його існування. Становлення майбутнього фахівця агропромислового комплексу безпосередньо залежить від формування належних особистісних якостей, здобуття наукових фахових знань, умінь та навичок, що необхідні для виконання ним професійних обов'язків.

Сучасний стан розвитку вищої освіти характеризується новими підходами, її модернізацією, реформуванням та переглядом організаційно-педагогічних форм підготовки сучасних фахівців, формування професійної компетентності під час навчання. Тому, актуальним питанням сьогодення є дослідження інноваційних методів навчання та визначення ефективності їх застосування у закладах вищої освіти, зокрема, при підготовці фахівців аграрного сектору.

Для успішної реалізації особистісного потенціалу кожного здобувача в освітньому процесі мають бути створені умови для формування таких значущих якостей особистості як критичність мислення, комунікативні навички, мобільність, уміння генерувати нові ідеї, інтегруватись у динамічне суспільство, спроможність приймати нестандартні рішення та нести за них

відповідальність, можливість працювати в команді тощо. Відтак зміст вищої освіти в її інноваційному контексті є певним досвідом, інтеріоризація якого призводить до формування професійно-особистісних якостей, адекватних інноваційній педагогічній діяльності.

Актуальність обраної теми зумовлена проблемою використання інноваційних методів навчання у сучасних умовах організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, особливо із запровадженням змішаного навчання здобувачів освіти. В умовах трансформаційних змін, пов'язаних із карантинними обмеженнями, воєнними діями на території України та глобалізаційними процесами, заклади вищої освіти потребують ретельного дослідження і науково-практичного обґрунтування питання впровадження передового досвіду інноваційної освітньої діяльності, оновлення змісту інтерактивних форм навчання та вдосконалення методики їх використання в освітньому процесі.

Об'єкт дослідження – освітній процес у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – інноваційні методи навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити комплексну систему реалізації інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Реалізація мети передбачає виконання таких **завдань дослідження**:

- проаналізувати науково-методичні підходи до визначення сутності й змісту поняття «інноваційні методи навчання»;
- з'ясувати стан впровадження інноваційних методів навчання у практиці закладів вищої освіти;
- визначити особливості реалізації інноваційних методів навчання в закладі вищої освіти;
- обґрунтувати умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти;

- на основі теоретичного аналізу й узагальнення емпіричного досвіду розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити комплексну систему використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти;

- розробити інформаційно-методичне забезпечення освітнього процесу із використанням інноваційних методів навчання;

- розробити рекомендації щодо подальшого вдосконалення освітнього процесу в закладі вищої освіти.

У процесі наукового пошуку застосовувалися **методи дослідження**: *теоретичні* – теоретичний аналіз і узагальнення наукової літератури з теми дослідження для визначення теоретичних засад, обґрунтування понятійного апарату кваліфікаційної роботи; *емпіричні* – бесіда, спостереження, анкетування, комп’ютерне тестування, оцінка стану реалізації інноваційного навчання, узагальнення та прогностичний методи для формулювання висновків, рекомендацій та визначення напрямів подальшого дослідження; педагогічний експеримент для підтвердження ефективності комплексної системи; *статистичні* – методи математичної статистики.

Гіпотеза дослідження – впровадження комплексної системи інноваційних методів навчання, що відповідає сучасним дидактичним підходам, забезпечить підвищення ефективності навчання та рівня сформованості професійних компетентностей здобувачів закладу вищої освіти.

Експериментальна база дослідження – Білоцерківський національний аграрний університет МОН України. В експерименті взяло участь шість академічних груп здобувачів четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 201 «Агрономія». Загальна кількість учасників склала 128 осіб.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що *уперше* розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено комплексну систему використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі

закладу вищої освіти; з'ясовано стан та визначено особливості реалізації інноваційних методів навчання в закладі вищої освіти; обґрунтовано умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти; *удосконалено* категорійно-понятійний апарат дослідження, зокрема терміни «інновація», «метод», «інноваційні методи», «інноваційні методи навчання»; *подальшого розвитку* набули теорія і практика організації освітнього процесу із використанням інноваційних методів навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці інформаційно-методичного забезпечення та рекомендацій щодо використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти, які можуть бути використані в організації роботи ЗВО, для розробки освітніх програм та методичного забезпечення.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи магістра апробовано на регіональному науково-методичному інтенсиві «Сучасна дидактика для розвитку професійних навичок кваліфікованих робітників: освітні тренди і вимоги ринку праці» (28 березня 2024 року), Всеукраїнському науково-педагогічному підвищенні кваліфікації «*Професійний розвиток: методологічна основа та інноваційні технології*» (1 січня – 11 лютого 2024 року).

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (78 найменувань, з них 10 – іноземною мовою). Робота містить 7 таблиць, 19 рисунків, 2 додатки. Загальний обсяг роботи становить 118 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1 Теоретичні підходи до впровадження інновацій в освітній процес закладу вищої освіти

Кардинальні зміни у всіх сферах соціального життя, прогрес у науці та культурі, актуальні потреби сфери педагогічної діяльності сприяли необхідності модернізації системи освіти. Саме тому ключовим завданнями освіти у XXI столітті визначено розвиток наукової та інноваційної діяльності, формування мислення особистості, орієнтованого на творчість і нововведення [16].

Інновації в освіті на державному рівні першочергово проявляються у якості рекомендацій, які регламентовані законодавчими документами. Так, акцент на розвитку інноваційної складової системи освіти спостерігається у нормативних документах, що регулюють розвиток сучасної освіти, зокрема: законах України «Про освіту» [46], «Про вищу освіту» [42], «Про інноваційну діяльність» [45], положенні «Про порядок здійснення інноваційної діяльності в системі освіти України» [43], Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [55] тощо.

Зокрема, в Законі України «Про вищу освіту» звертається увага на забезпеченні «органічного поєднання у навчальному процесі освітньої,

наукової та інноваційної діяльності» [42], в новому Законі «Про освіту», який став базовим для всіх інших спеціальних законів сфери освіти та її істотного реформування, вказується, що інноваційна діяльність закладів вищої освіти є беззаперечною складовою їхньої освітньої діяльності [46].

Нагальні вимоги до сучасних освітніх закладів, визначені у вищезазначених законах, конкретизовано у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Зокрема, йде мова про те, що модернізація і розвиток освіти мають набути випереджального безперервного характеру, сприйнятливо реагувати на ті процеси, які відбуваються в Україні та світі [3].

У «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» названо пріоритетним питання інноватизації вищої освіти, а однією зі стратегічних цілей зазначено «створення умов для розвитку інновацій, ефективного впровадження нових знань та технологій за участю закладів вищої освіти» [55].

Також існує досить велика кількість законодавчих документів і українських програм, які стосуються вищої освіти та акцентують увагу на потребі оновлення і пошуку нових методів та методик викладання (навчання) з метою недопущення зниження рівня знань та якості освіти.

У сучасних умовах спостерігається зростання усвідомлення ролі вищої освіти як одного з провідних факторів інноваційного розвитку суспільства. Це розуміння визначає необхідність стратегічного переосмислення завдань реформування системи вищої освіти України, її модернізації та поступової інтеграції в європейський освітній, економічний, культурний та інформаційний простір. Одним із пріоритетних напрямів трансформації освітньої сфери є впровадження освітніх інновацій – керованих процесів створення, апробації, адаптації та практичного застосування нових педагогічних рішень [19].

Інноваційні процеси охоплюють різні аспекти діяльності закладів вищої освіти: зміст навчання, педагогічні технології, методи й форми

освітнього процесу, а також організаційно-управлінські механізми. У цьому контексті ключовим завданням вищої освіти постає підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно реалізовувати професійну діяльність, адаптуватися до змін і забезпечувати власну конкурентоспроможність на ринку праці.

Українська освіта сьогодення переживає період стрімких і неоднозначних трансформацій в доволі нестабільних умовах. Складним є те, що навіть за наявності усіх можливих організаційних ресурсів задля впровадження інновацій в освіті, все одно існує ризик порушення цільового напрямку даної царини. На теперішній час першочергового значення набуває питання безпечного простору і навчального середовища для перебування учасників освітнього процесу. Так, карантинні обмеження під час пандемії COVID-19, а згодом і ведення повномасштабної війни на території України, стали причиною різкого переходу від офлайн- до онлайн-навчання. У зв'язку з цим ефективність традиційних методів навчання у педагогічній діяльності знизилася, що призвело до пошуку інноваційних методів організації навчального процесу і опанування різних інформаційних технологій.

Науковці стверджують, що ключовими тенденціями, які сприяють трансформації педагогіки в Україні від традиційної до інноваційної є: цифровізація освіти; формування прозорої та відкритої моделі університету; персоналізація освітнього процесу (інклюзивний підхід); використання STEAM-підходу; впровадження в освітній процес технологій доповненої віртуальної реальності та штучного інтелекту. Важливу роль також залучення здобувачів до проходження практики на базі підприємств різного профілю; співпраця з міжнародними університетами й організаціями в контексті обміну студентами, розробки нових проєктів, освітніх програм; адаптація і модернізація системи вищої освіти відповідно до цілей зовнішнього середовища та стратегічних цілей сталого розвитку [9].

Основною метою підготовки майбутніх фахівців є використання інноваційних методів навчання, які б забезпечували стимулювання

здобувачів освіти до зацікавленості у одержанні теоретичних та практичних знань, передового досвіду і забезпечення освітнього середовища, сприятливого для формування повноцінної особистості з широкими знаннями і навичками. Всебічно застосовуються в освітньому процесі методи, до яких належать: інтерактивні лекції, дискусія, ділова та рольова гра, мозковий штурм, кейс-метод, метод проєктів, тренінг, перевернутий клас, інтерактивні технології (використання цифрових сервісів для візуалізацій, опитувань, ігор) тощо [4].

Запровадження інноваційних методів в освітній процес закладу вищої освіти відбувається за умови створення відповідного освітнього середовища, що включає належну матеріально-технічну базу, педагогічні, організаційно-управлінські, психолого-педагогічні та соціокультурні умови. Їх змістовий фокус спрямований на максимальне наближення освітнього процесу до реалій професійної діяльності майбутніх фахівців.

Інноваційне навчання характеризується низкою специфічних рис, серед яких: відкритість до майбутніх змін, орієнтація на активне засвоєння способів пізнавальної діяльності, гнучка адаптація освітніх практик до індивідуальних потреб здобувачів освіти. Особистісно орієнтований підхід, як провідний принцип інноваційного навчання, забезпечує умови для самовираження, самореалізації та розвитку індивідуального потенціалу здобувача [20].

На думку В. Кучера та Н. Нагорної, інноваційними в педагогіці є не лише ідеї, підходи, методи та технології, що досі не використовувалися у таких поєднаннях, а й комплекс чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть прогресивне начало, котре дозволяє в ході зміни умов та ситуацій досить ефективно вирішувати завдання освіти та виховання [27, 35].

Вища освіта повинна орієнтуватися на всебічний розвиток особистісного потенціалу та формування життєвих компетентностей, які забезпечують здатність до швидкої адаптації в умовах динамічних змін і сприяють повноцінній самореалізації індивіда. Перехід людства до науково-

інформаційної моделі розвитку вимагає підготовки особистості з інноваційним типом мислення, високим рівнем інноваційної культури та здатністю до творчої й інноваційної діяльності.

В умовах глобалізаційних викликів та трансформаційних процесів освіта покликана формувати особистість, здатну ефективно функціонувати в інформаційному суспільстві, заснованому на знаннях та інноваціях. У цьому контексті актуальним є запровадження освітніх інновацій, що мають на меті не лише збереження позитивного досвіду минулих етапів розвитку, але й модернізацію системи освіти відповідно до сучасних вимог, досягнень науки, культури та соціальної практики [72].

Впровадження інноваційних методів навчання є необхідною умовою модернізації національної системи освіти, що не лише забезпечує відповідність сучасним вимогам ринку праці, але й сприяє формуванню нової генерації фахівців з високим рівнем самосвідомості, відповідальності та готовності до активної участі у розбудові суспільства знань та інновацій.

У жовтні 2023 р. Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) було оприлюднено щорічний звіт Global Innovation Index 2023 (GII 2023) в якому здійснюється порівняння інноваційної діяльності 132 країн світу. Попри війну, Україна у 2023 р. піднялася на дві сходинки, зайнявши 55 місце, при чому найвищі рейтингові оцінки були отримані за рівнем розвитку української освіти, ІКТ та інтелектуальним рівнем людського капіталу [69].

Інноваційність трактується як прагнення до змін, впровадження нових, нестандартних рішень для подолання актуальних викликів, здатність до оновлення та сприйняття нових ідей [17]. Цей підхід є необхідним для всіх сфер суспільного розвитку, зокрема для освіти, яка є особливо чутливою до трансформацій соціального середовища. У зв'язку з цим педагогічна наука та практика мають оперативно реагувати на суспільні зміни шляхом вивчення й інтеграції сучасних освітніх технологій, інноваційних методів і підходів до навчання дітей та молоді. Освітні інновації тісно пов'язані із ширшими

суспільними процесами, зокрема глобалізацією та інтеграцією. Вони є закономірним явищем, динамічним за характером та розвивальним за результатами, «...їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті». Саме завдяки впровадженню інновацій стає можливим подолання суперечностей між застарілими елементами традиційної освіти та вимогами до якісно нового освітнього середовища [30].

Соціальна вимога сьогодення до університетів полягає у тому, щоб бути не лише більш динамічними та гнучкими, але й більш відкритими системами. У зв'язку із чим, закладам вищої освіти необхідно більш точно та активно позиціонувати власний внесок у інноваційний процес і соціальний розвиток.

Б. Рієнтіс зі співавторами представили концепцію «Освіта 4.0», яка ґрунтується на інноваціях, використанні технологій, взаємозв'язку освіти й підприємств. Освітній процес, на думку науковців, повинен бути автоматизованим. Ними було визначено ключові засоби «Освіти 4.0», до яких належать: практичні заняття, самостійна робота, проєктне навчання, дистанційне навчання в будь-який зручний для здобувача час. Також, важливою умовою «Освіти 4.0» є володіння різними інноваційними технологіями та програмами [76].

Л. Антонюк розкриває у своїй роботі проблему інноваційного розвитку освітнього простору в умовах функціонування постмодерного суспільства. Основу впровадження інноваційної педагогіки у навчальний процес становлять такі ключові положення, як гуманізація вищої освіти та впровадження особистісно орієнтованого підходу, що є складовою концепції розвивального навчання. У ході дослідження було окреслено провідні ідеї щодо впливу сучасних суспільних трансформацій на формування професійних компетентностей педагога, а також здійснено аналіз українського і європейського досвіду впровадження інновацій в освітній процес закладів вищої освіти [58].

Інноваційна освіта в цілому не являє собою певну освітню технологію, а представлена у вигляді принципу адекватного використання потенційних можливостей вже відомих елементів системи навчального процесу, які відкриваються знову. При цьому інноваційний підхід в освіті визначається не використанням певної моделі, а здатністю проєктувати й моделювати необхідний для закладу вищої освіти навчальний процес із використанням різних освітніх технологій.

Питання змісту впровадження інноваційних методів навчання і викладання у галузі вищої освіти стали об'єктом дослідження багатьох іноземних та українських вчених. Зокрема, у наукових працях В. Кременя, А. Алексюка, Г. Клімової, І. Доброскок, Г. Коцури, М. Лисенка, С. Нікітчиної, П. Сауха та ін. досліджуються теоретичні та науково-практичні питання інновацій у вищій школі, окремі новітні методи навчання, можливість їх практичного залучення в освітній процес. У значній кількості публікацій продемонстровано аналіз інноваційних технологій та методів навчання, досліджується питання введення інновацій в освітній і навчальний процес. Більшість авторів стверджує, що основні інноваційні напрямки в навчанні визначені необхідністю удосконалення традиційного педагогічного викладання.

Інноваційні процеси в освіті – об'єктивна потреба сучасного суспільства, які мають динамічний характер та спрямовані на розвиток. Вони відіграють важливу роль у подоланні суперечностей між чинною системою підготовки фахівців і сучасними вимогами до її модернізації [16]. Мова йде про цілеспрямоване внесення часткових змін, що охоплюють коригування цілей, змісту, методів, форм навчання та виховання, а також забезпечення адаптації освітнього процесу до нових соціальних та професійних викликів.

Нововведення (інновації) не є випадковим явищем, а постають результатом цілісної, системної наукової діяльності, яка включає глибоке вивчення, аналіз та узагальнення педагогічного досвіду. Основа інноваційних змін у сфері освіти – це впровадження досягнень психолого-педагогічної

науки у практику навчання, а також активне використання й популяризація кращих вітчизняних та іноземних освітніх практик.

Метою використання інноваційних методів навчання є активізація пізнавальної діяльності здобувачів освіти, посилення ролі діяльнісного підходу, а також організація спільної роботи, яка сприяє глибшому опрацюванню навчального матеріалу та самостійному формуванню нових знань кожним учасником освітнього процесу у зручному для нього темпі. Його суть полягає у організації навчального процесу в спосіб, що дозволяє брати участь у процесі пізнання усім здобувачам освіти [7].

В. Огнев'юк у своїй праці вказує на те, що інноваційний потенціал педагога у поєднанні з специфікою інноваційного процесу забезпечують інноваційний розвиток освіти, зазначаючи, що «поступ суспільства до європейських стандартів життя може відбутися за умови розвиненої освіти, оскільки ефективність сучасного виробництва, впровадження високих технологій і перехід до інноваційного розвитку неможливий без постійного зростання рівня інтелектуального потенціалу, широкого доступу до отримання якісної освіти». На думку вченого «саме освіта і наука можуть забезпечити інноваційний розвиток суспільства, й у цьому розумінні освіта стає інноваційною, тобто такою, яка постійно перебуває у процесі зміни змісту, методів та результатів, відповідно випереджаючи потреби трансформаційного суспільства» [18].

Інноваційність у навчанні також має соціально-філософський аспект, який впродовж останніх років привернув до себе ретельну увагу соціологів та соціальних філософів. З цієї точки зору «інноваційне навчання» – це не тільки процес, але й результат такої навчальної та освітньої діяльності, яка заохочує введення інноваційних змін в існуючу культуру і соціальне середовище. Це сприяє формуванню стимулів для включення новаторських підходів у освітній процес та підвищенню ефективності освітньої системи [38].

Поняття «традиційне (нормативне) навчання» та «інноваційне навчання» були вперше запропоновані групою провідних зарубіжних дослідників у 1978 році в рамках доповіді Римського клубу. У ній було підкреслено, що традиційна модель освіти не відповідає актуальним запитам сучасного суспільства й особистості, оскільки зосереджена переважно на збереженні культурної спадщини та стабільності через домінування репродуктивних методів навчання. Натомість інноваційна парадигма навчання орієнтована на підтримку змін, що стимулюють розвиток культури і соціального середовища, активізують творчий потенціал, логічне й образне мислення, а також формують у здобувачів освіти готовність до життя в умовах постійних змін та співпраці з іншими [40] .

У порівнянні з традиційними, інноваційні методи навчання повинні забезпечувати вищу ефективність і результативність за аналогічних умов впровадження. Це передбачає, що інноваційні методи можуть демонструвати якісно кращі освітні результати, ніж традиційні, за умови їх належної реалізації.

На нашу думку, доцільно представити порівняльний аналіз основних характеристик, які описують консервативний (традиційний) та інноваційний стилі викладання (табл. 1.1.1).

Таблиця 1.1.1

Характерні ознаки консервативного та інноваційного стилів викладання

Категорія	Консервативний стиль	Інноваційний стиль
Відношення до діючої моделі, яка функціонує у ЗВО	Узгодження з традиційною моделлю викладання	Прагнення змінити модель навчання
Роль викладача у структурі ЗВО	Небажання брати відповідальність, виконання визначених посадових обов'язків згідно з інструкціями, що визначені закладом вищої освіти; відсутність методичної гнучкості	Бажання взяти на себе відповідальність, пошук нових ідей та рішень для введення змін
Ключові риси стилю	Очікування певних результатів від здобувачів, що визначені цілями освітньої програми, вимогливість,	Підтримка та розвиток креативності, емпатія

	стандартизованість	
Інновації в освіті	Немає бажання до використання	Творчість як ключовий вид діяльності в освітньому процесі сприяє інноваційному розвитку особистості

Джерело: [40]

Інноваційне навчання орієнтує здобувачів освіти на активну участь у вирішенні проблемних ситуацій як особистісного, так і суспільного характеру. Усвідомлення важливості такого підходу відкриває нові перспективи для дидактичного пошуку та оновлення змісту освіти. Цей тип навчання базується на творчому переосмисленні й розвитку вже набутого досвіду, що сприяє його поглибленню та оновленню. Варто наголосити, що процес професійної підготовки починається з опанування загальнопрофесійних дисциплін і поступово переходить до спеціалізованого навчання. Рівень підготовки висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця значною мірою залежить від професійної компетентності та педагогічної майстерності викладачів [57]. Застосування інноваційного підходу сприяє не лише набуттю необхідних професійних умінь, а й формуванню аналітичного мислення та творчого потенціалу, що є особливо важливим у сучасних умовах ринку праці.

Освітні інновації можуть бути технологічними, методичними, організаційними тощо. Сюди можна віднести використання інтерактивних методів навчання, упровадження нових цифрових технологій у освітній процес, організацію проєктної діяльності здобувачів освіти, розвиток інноваційних методів оцінювання тощо. Підґрунтям сучасної педагогічної інноватики є вивчення передового досвіду в сфері освіти, залучення інтердисциплінарних знань і практичних досліджень. Цей напрямок сприяє активному розвитку освітньої системи, а також забезпечує відповідність навчальних програм потребам сучасного суспільства і ринку праці [48].

На думку І. Дичківської, інноваційні освітні процеси є складними та системними явищами, які виникають у відповідь на суспільний запит і

охоплюють створення, впровадження та поширення нововведень, що трансформують освітнє середовище на всіх етапах їхнього функціонування [13]. Ефективне використання сучасних технологій, відкритість викладача до співпраці зі здобувачами освіти у форматі спільного творчого пошуку, а також здатність формувати сприятливу, мотивувальну атмосферу у навчальному процесі є ключовими чинниками, що забезпечують якісне засвоєння знань та зростання зацікавленості в навчанні.

Інновації в системі вищої освіти пов'язані з внесенням змін в:

- цілі, зміст, методи, технології, форми організації та систему управління;
- стилі педагогічної діяльності і організацію навчально-пізнавального процесу;
- систему контролю та оцінювання рівня освіти;
- систему фінансування;
- навчально-методичне забезпечення;
- систему виховної роботи;
- навчальні плани і програми;
- діяльність здобувача освіти та педагога [41].

Огляд сучасної зарубіжної наукової літератури свідчить, що впродовж останнього десятиліття дослідницький інтерес в галузі інновацій та інноваційних процесів дедалі більше переноситься у бік так званих інновацій «знизу», що ініціюються безпосередньо педагогами та формуються на основі реального досвіду їхньої освітньої практики. Вони також визначаються як інновації, що виникають у робочому середовищі. Якщо раніше ефективність інновацій здебільшого аналізувалася як лінійні процеси, що ведуть від наукової роботи до практичних інноваційних застосувань, то нині інноваційна діяльність все частіше розглядається як результат взаємодії соціальних і економічних чинників у межах повсякденної професійної діяльності педагогів.

Дослідники визнають такий тип інновацій важливим для оновлення власної професійної діяльності у певному відношенні. Зокрема, йдеться про розробку та впровадження нових методів роботи, процедур, освітніх продуктів або послуг, що ґрунтуються на неформальному навчанні, інтегрованому в робочі процеси у рамках відповідних операцій [17].

Інноваційна освіта – це освіта, яка перебуває у постійному пошуку нових знань, нових способів, нових засобів для вирішення освітніх проблем. Така освіта зорієнтована, першочергово, на інтелектуально-духовний, творчий розвиток особистості, забезпечення оптимальних умов для вироблення інноваційного способу мислення, засвоєння значущих структурних компонентів діяльності. Інноваційна освіта виступає в якості потужного інструменту інноваційного розвитку суспільства, в якому безпосередньо освіта стає цінністю, а освіченість – громадянським надбанням. Основною місією і призначенням інноваційної освіти є формування конкурентоздатної особистості [20].

Високий професіоналізм та компетенція майбутніх фахівців виступають ознаками інноваційної освіти. О. Кіяшко виокремлює три цілі інноваційної освіти:

- забезпечення високого рівня інтелектуально-особистісного та духовного розвитку здобувача освіти;
- створення умов для оволодіння навичками наукових досліджень, вироблення відповідного стилю мислення;
- забезпечення оволодіння методологією нововведень у соціально-економічній та професійній сферах [47].

На сьогоднішній день у сфері освіти виокремлюють два провідні підходи до розуміння та реалізації інноваційного навчання: інновації-модернізації та інновації-трансформації. Перший тип спрямований на вдосконалення вже існуючих традиційних методів викладання з метою підвищення їх ефективності в межах усталеної освітньої парадигми. Другий тип, навпаки, орієнтований на глибокі зміни в організації освітнього процесу,

акцентуючи увагу на формуванні середовища, яке сприяє дослідницькій активності студентів і розвитку їхнього критичного мислення.

Обидва підходи мають на меті підвищення залученості здобувачів освіти, зокрема через стимулювання їхньої активної участі у навчальному процесі. Тоді як традиційна модель ґрунтується переважно на передачі знань від викладача до студента, інноваційні підходи створюють умови для самостійного оволодіння знаннями та пошуку нових рішень. Такий підхід не лише оновлює сам зміст і структуру навчання, але й сприяє формуванню в студентів здатності до ініціювання і реалізації власних інноваційних ідей. Це, своєю чергою, відкриває широкі можливості для застосування різноманітних освітніх технологій, що активізують пізнавальну діяльність, розвивають креативне мислення та підтримують ініціативність у навчанні [8].

Інноваційна діяльність педагога пов'язана із проектуванням та реалізацією інноваційних технологій. Вона буде ефективною за наявності у нього системи прогностичних, проектувальних, конструктивних, комунікативних, організаційних, аналітичних, рефлексивних та інших умінь.

Спираючись на сучасні дослідження з виміру інновацій, констатуємо, що інноваційний трикутник складається з трьох компонентів, представлених на рис. 1.1.1.

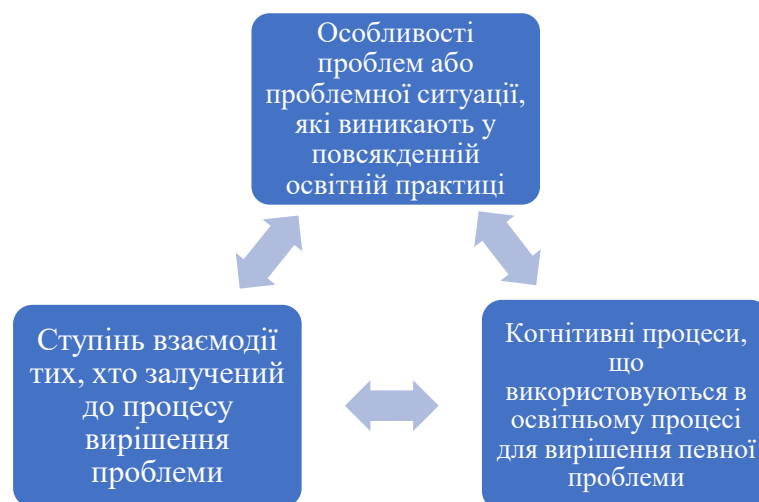

Рис. 1.1.1. Компоненти інновацій в освіті

З цієї точки зору інновація часто трактується науковцями як спосіб вирішення конкретної проблеми, що потребує нестандартного підходу та новаторських рішень. Такі інноваційні дії є органічною складовою професійної діяльності кожного педагога, який щоденно взаємодіє з викликами сучасної освітньої реальності. Саме тому вивчення інновацій, які виникають безпосередньо в практиці освітян або на їхньому робочому місці, набуває особливої значущості в умовах сьогодення.

Низку наукових праць присвятила інноваційним процесам в освіті В. Паламарчук, в яких вона формулює дефініції понять, пов'язаних із інноваційною діяльністю, вирішує проблему співвідношення педагогічних інновацій і передового педагогічного досвіду, систематизує закономірності перебігу інноваційних процесів, визначає тенденції розвитку інноваційних процесів у вищій освіті України. Дослідниця також звертає увагу на відображення філософських аспектів освітніх інновацій, підготовку педагогічних працівників до такої діяльності, проблеми психолого-педагогічної експертизи, різноманітні аспекти використання інновацій у післядипломній освіті. Нею встановлено, що інновації в освіті є механізмом, що перетворює її на могутній важіль трансформацій у державі [37].

Г. Золотарьовою здійснено спробу теоретичного осмислення інноваційної педагогічної діяльності в якості рушійної сили розвитку вітчизняної освіти та науки. Вчена розглядає інноваційну педагогічну діяльність як умову розвитку освітньої теорії і практики, обґрунтовуючи важливість її проведення у системі освіти України [15].

У своїх дослідженнях О. Попова, спираючись на педагогічне прогнозування та враховуючи сукупний досвід інноваційних змін у вітчизняній системі освіти як минулих років, так і сьогодення, окреслює перспективні напрямки та основні тенденції розвитку інноваційних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах України [41].

Проблематика педагогічної інноватики є предметом наукових досліджень О. Мариновської, яка у своїх працях розкриває сутність,

особливості та напрями реалізації концепції науково-методичного супроводу педагогічних інновацій у межах проєктно-впроваджувальної діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти. Вона аналізує методологічні підходи до розуміння інноваційних процесів у галузі освіти, здійснює огляд науково-психологічних джерел, у яких досліджено феномен інноваційної діяльності, окреслює її специфіку, пропонує структурну модель поняття «моделювання» та логічно обґрунтовану концептуальну схему реалізації інноваційних підходів [29].

У дисертаційному дослідженні О. І. Навроцького на тему «Інноваційні процеси у вищій школі України» розглянуто передумови, потенціал і перспективи інноваційного розвитку закладів вищої освіти. Автором запропоновано концепцію перманентних асинхронних інновацій, сформульовано соціологічну інтерпретацію інноватики, а також здійснено типологізацію інновацій за їхнім змістовим наповненням та функціональними характеристиками. Дослідник звертає увагу на явище квазіінновацій як один із парадоксів інноваційного розвитку. У межах роботи проаналізовано специфіку інноваційних процесів у системі вищої освіти України, зокрема тенденції розвитку приватного сектору, модернізацію класичних університетів, роль дистанційного навчання, посилення етичних засад в освітньому середовищі, а також боротьбу з корупцією як ключові чинники оновлення не лише освітньої сфери, а й суспільства в цілому [34].

Н. Батечко проаналізовано проблеми інноваційного розвитку вищої освіти України у контексті євроатлантичних процесів, розглянуто загальні аспекти моделювання інноваційних процесів у сфері вищої освіти, а також основні тенденції впровадження інновацій [3].

У своїх дослідженнях Л. Штефан аналізує різні підходи до розуміння взаємозв'язку між творчим і інноваційним складниками професійної діяльності педагога. Вчена пропонує модель інноваційної педагогічної діяльності, в якій творчість розглядається як першооснова для виникнення та розвитку інноваційної активності [68].

В свою чергу Л. Машкіна зосереджує увагу на теоретичних засадах використання інноваційних методів навчання у системі вищої педагогічної освіти. Спираючись на аналіз науково-методичної літератури, дослідниця виокремлює основні напрями впровадження педагогічних інновацій у навчальний процес. Вона доходить висновку, що процес інноваційної підготовки майбутніх фахівців охоплює: впровадження новітніх методів навчання з метою вдосконалення комплексного навчально-виховного процесу; активізацію професійної пошукової та творчої діяльності; створення сприятливого інноваційно-творчого освітнього середовища; розвиток інноваційних якостей, таких як здатність до нестандартного мислення, уява тощо [32].

В. Кремень, аналізуючи засади інноваційної освіти, сформулював її ключові принципи: забезпечення доступу до освіти для якомога ширшого кола осіб та утвердження концепції навчання впродовж життя. Він наголошує, що інноваційна освіта має сприяти формуванню в особистості здатності до глибокого аналізу актуальних проблем, вміння оцінювати події у ширшому контексті, з урахуванням етичних вимірів, а також розвивати навички ефективної комунікації та постановки суспільно значущих питань [26].

Дослідниця І. Дичківська визначає інноваційне навчання як процес, спрямований на відповідність динамічним змінам сучасного світу. Такий підхід передбачає розвиток різних форм мислення, креативності та високого рівня соціальної адаптивності особистості [13].

На думку Т. Туркот, одним із ключових напрямів модернізації системи вищої освіти України є впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій та методик. У своїх дослідженнях вона акцентує увагу на важливості гармонійного поєднання традиційних та новітніх підходів до навчання, розглядаючи їх у межах загальних принципів педагогіки вищої школи [47].

В. Вакуленко відзначає, що наявність інноваційних процесів в освітній сфері забезпечує розвиток взаємозв'язку між теоретичною складовою педагогічної творчості та її практичною реалізацією в освітньому середовищі [4].

О. Герасимова у своїх працях підкреслює, що інноваційна діяльність в освіті має чітку організаційну структуру, є керованим процесом і орієнтована на досягнення конкретних результатів [18].

Підсумовуючи, у контексті цього дослідники виділяють три ключові етапи реалізації інновацій в освіті: створення нових ідей, їх сприйняття та безпосереднє впровадження в освітню практику [4]. Саме інноваційні процеси здатні пришвидшити модернізацію освіти відповідно до сучасних соціально-економічних та технологічних викликів.

Наукова спільнота також наголошує, що концептуальні напрацювання без їхнього практичного застосування не можуть вважатися повноцінними інноваціями. Сучасна освіта потребує переосмислення завдань, перегляду цілей освітньої діяльності та пошуку нових, ефективніших способів їх досягнення. Це, своєю чергою, передбачає якісно нові форми співпраці між викладачами та здобувачами освіти. Важливою умовою впровадження інновацій у вищій освіті є залучення представників ринку праці до процесу формування освітнього середовища, що сприяє уточненню вимог до підготовки майбутніх фахівців. Крім того, необхідна тісна взаємодія між закладами різних рівнів професійної (вищої) освіти, що забезпечує реалізацію принципу неперервності освітнього процесу.

Н. Маланюк пояснює актуальність впровадження інноваційних технологій у професійну освіту динамічними змінами в суспільстві, технологізацією виробничих і соціальних процесів, а також зростанням потреб молоді у здобутті освіти, що відповідає сучасному рівню розвитку науки, техніки й суспільного життя загалом [28].

Тобто, підсумовуючи, можна сказати, що інноваційна освіта являє собою галузь, що постійно збагачується новими знаннями, технологіями,

навчальними інструментами, а також сучасними організаційними та управлінськими підходами. Це передбачає зміни в цій галузі, які спрямовані на оновлення цілей, змісту, методів, форм навчання та виховання, а також на пристосування освітнього процесу до сучасних вимог. Однією із характерних рис інноваційної освіти є особистісно-орієнтоване навчання, яке реалізується через проектування освітнього процесу, що є предметом спільної діяльності викладача та здобувача. Даний підхід виступає способом їхньої життєдіяльності у якості суб'єктів освіти: освітній процес трансформується у форму дослідницької діяльності, пошуку і навчальної гри, які стають джерелом особистого досвіду [5].

Актуальність проблем, пов'язаних із впровадженням інноваційних методів і технологій навчання у сучасній системі вищої освіти, зумовлена зростанням орієнтації на гуманізацію та гуманітаризацію змісту технічної освіти. Запровадження нових навчальних дисциплін, що отримали офіційне ліцензування, супроводжується зростанням потреби у науково-педагогічних працівниках, здатних реалізовувати інноваційний підхід у навчально-виховному процесі. Важливим є також те, що викладачам надано можливість самостійно розробляти та впроваджувати авторські інноваційні методики.

У педагогічному дискурсі дедалі частіше вживається термін «інноваційна педагогіка», який пов'язується з результатами навчання, які охоплюють не лише знання та навички, але й відповідальність, автономність, ставлення та цінності, необхідні для успішного самореалізованого життя у сучасному суспільстві. Така педагогіка орієнтована на підготовку здобувачів освіти до свідомого продукування власного та спільного майбутнього, а також передбачає ефективне функціонування освітньої системи, здатної забезпечити розвиток особистості [9].

Значна частина інноваційних педагогічних технологій вимагає створення програм, у межах яких здобувачі освіти виконують активну роль у власному навчанні. Очікується, що ці технології сприятимуть формуванню

навичок метапізнання з точки зору усвідомлення того, що особа вже знає і що їй ще потрібно опанувати глибше [75].

Інтеграція інноваційних підходів у навчальний процес суттєво змінює характер взаємин між викладачем і студентом. Якщо в традиційній освітній моделі домінує схема «викладач як суб'єкт – студент як об'єкт», де останній виконує пасивну роль, то інноваційна парадигма надає студентові активну позицію в освітньому процесі. Здобувач освіти стає повноцінним учасником взаємодії, який у співпраці з викладачем опановує актуальні професійні знання. Такий підхід базується на моделі «суб'єкт – суб'єкт», що передбачає партнерську взаємодію та поєднання елементів традиційного й сучасного навчання [2].

Парадигмою інноваційного розвитку вищої освіти передбачено такий спосіб організації діяльності вищого навчального закладу, котрий забезпечує досягнення цілей і завдань його інноваційного розвитку. Ключовим елементом даної парадигми, як і для парадигми традиційної, залишаються знання, проте головною відмінністю є те, що попередній підхід з'ясовував спосіб передачі знань, натомість, новий акцентує на способі продукування знань. Інноваційний заклад вищої освіти вимагає нових підходів як в управлінні, так і в організації навчально-виховного процесу [22].

Основні принципи інноваційного розвитку освітнього процесу можуть розглядатися наступним чином:

1. **Принцип системності інноваційного розвитку:** передбачає всебічне врахування всіх складових і вимірів змін, що відбуваються в освітньому процесі. Інновації в освіті повинні реалізовуватися як інтегрована система, у якій усі компоненти (навчальні програми, методики викладання, організаційні механізми та система оцінювання результатів навчання) перебувають у взаємозв'язку та взаємодії.

2. **Принцип досягнутого результату:** акцентує на тому, що нові освітні ініціативи мають спиратися на досягнення попередніх змін. Інновації не повинні заперечувати або нівелювати попередній досвід, а розвивати його,

використовуючи здобуті результати як платформу для подальших перетворень та культурного освоєння нових практик.

3. Принцип модульної побудови інноваційних структур освітнього процесу: передбачає впровадження інновацій у вигляді окремих, функціонально завершених модулів, які можна самостійно змінювати, адаптувати або вдосконалювати. Така структура дає змогу гнучко налаштовувати освітній процес відповідно до актуальних потреб здобувачів освіти, вимог часу й тенденцій ринку праці, забезпечуючи його оперативну модернізацію [47].

Інноваційні методи навчання вирізняються своєю здатністю оновлювати традиційні підходи в освіті, сприяючи більш ефективній організації навчально-виховного процесу. Їх ключовою перевагою є посилення залученості студентів до активної участі в освітньому середовищі, що підвищує рівень мотивації та інтересу до навчання. Застосування інтерактивних форм навчання, зокрема проєктної діяльності, групових дискусій та цифрових технологій, дозволяє перетворити здобувача освіти з пасивного слухача на активного суб'єкта навчального процесу. Внаслідок цього значно підвищується якість засвоєння навчального матеріалу, адже використання візуальних засобів, симуляцій і віртуальних лабораторій сприяє глибшому розумінню складних тем і процесів.

Інноваційні методи навчання також сприяють розвитку критичного мислення, формуванню навичок аналізу, оцінювання інформації та аргументованого вирішення проблемних ситуацій. Через залучення до дискусій, аналізу кейсів і творчих завдань здобувачі освіти навчаються генерувати ідеї, шукати нестандартні рішення та формувати аналітичну позицію, що є надзвичайно важливим в умовах сучасного суспільства.

До додаткових переваг інноваційних методів варто віднести створення змінного, адаптивного освітнього середовища, яке враховує індивідуальні стилі навчання, знижує психологічне напруження та забезпечує комфортні умови для освітньої взаємодії. Це сприяє ефективнішому формуванню

ключових компетентностей, необхідних для успішної професійної та соціальної реалізації. Крім того, сучасні інновації в освітній практиці передбачають використання новітніх форм оцінювання, які орієнтовані не лише на відтворення знань, а й на виявлення реальних навичок і вмінь здобувачів освіти [71].

Особливу цінність становить вплив інноваційних методів навчання на підготовку студентів до творчої діяльності. Сучасна освітня парадигма передбачає не просто засвоєння інформації, а розвиток здатності до креативного мислення та самостійного розв'язання завдань. Використання таких методів, як навчальні проєкти, командні дослідження та інтерактивні вправи, сприяє формуванню ініціативності, винахідливості та вмінню генерувати власні ідеї. Такий підхід формує в студентів здатність знаходити альтернативні рішення, що особливо важливо для формування сучасного фахівця [25].

Крім того, інноваційні методи відіграють важливу роль у розвитку навичок самооцінювання та саморегуляції. Застосування таких форм, як рефлексія, ведення портфоліо, захист підсумкових проєктів, дозволяє студентам критично оцінювати власні досягнення, усвідомлювати свій прогрес і планувати подальший розвиток. Загалом, інноваційні методи створюють середовище, що заохочує до самовираження, підтримує інтелектуальну ініціативу та сприяє становленню творчої особистості з розвиненим інноваційним мисленням. Саме тому їх системне впровадження є необхідною умовою якісної професійної підготовки у сфері сучасної вищої освіти.

Аналіз наукової літератури показав, що значна кількість закладів освіти почала вводити нові елементи у свою діяльність, однак практика перетворень зіткнулася з серйозним протиріччям між наявною потребою у швидкому розвитку і невмінням педагогів це робити [5].

Готовність педагога до інноваційної діяльності може забезпечити цілісний процес професійної підготовки особистості майбутнього педагога,

що формує її загальну культуру, ціннісні орієнтації та морально-психологічну готовність до даного виду діяльності, а тому обов'язково включає: методологічну підготовку, що дозволяє сприймати дійсність із позиції системного підходу, забезпечуючи сформованість загальнонаукових категорій; загально педагогічну і методичну підготовку; освоєння педагогічного досвіду педагогів із позитивними результатами [17].

1.2 Сутність та зміст ключових понять дослідження

Категорійно-понятійний апарат педагогіки повністю не сформований, що властиво будь-якій іншій науці на окресленому етапі, наявні деякі розбіжності у тлумаченні понять різними авторами. Однак, розуміння основних термінів, які розкривають сутність інноваційної освіти, є досить актуальним завданням. Саме тому, на сьогоднішній час, запроваджуючи в освітню практику інноваційні методи навчання, заклади вищої освіти потребують наукового тезаурусу даного напрямку. Дослідниця М. Артюшина також акцентує увагу на потребі вдосконалення понятійно-термінологічного апарату сучасної педагогічної інноватики, адже на її думку, досі відсутні загальноприйняті тлумачення основних інноваційних категорій [2].

Першочергово, на нашу думку, доцільно розглянути термін «інновація», який походить від латинського слова «*innovatio, novo*» (змінювати, поновлювати, винаходити) та означає введення нового [22]. Спробу дати дефініції поняття інновація спостерігаємо у багатьох наукових публікаціях. У цілому у сучасній науковій літературі інновації розглядаються як нові форми організації праці та управління, нові види технологій, що

охоплюють не лише різноманітні установи і організації, але також і певні галузі соціальної життєдіяльності людей.

У колективній монографії за редакцією Л. Хоружої вказано, що термін інновація походить від латинського *novatio*, що означає «оновлення» (або «зміна»), і префікса *in*, який перекладається з латини як «у напрямі», тому дослівно *innovatio* – «у напрямку змін». Інновація (англ. *innovation* – нововведення) являє собою не будь-яке нововведення, а лише те, що істотно підвищує ефективність діючої системи. Під інновацією автори розуміють спеціально організований, цілеспрямований, неперервний, керований процес практичної реалізації нових ідей, теорій та технологій суб'єктами інноваційної діяльності, результатом чого є якісні зміни системи [17].

Уперше термін «інновація» згадується Й. Шумпетером та перекладається як «втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу». Варто зазначити, що автором було не лише введено теоретичні основи інновацій, але й продемонстровано значення нововведень у модифікаційних процесах технологій і управління. Відповідно до поглядів Й. Шумпетера поняття «інновація» ґрунтується на «зміні з метою впровадження й використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих, транспортних засобів, ринків і форм організації у промисловій галузі» [63].

Глосарій Європейського фонду освіти визначає інновації як уперше впроваджені нововведення, однак більшість інновацій побудовані на перенесенні вже існуючих підходів у нові умови шляхом їх адаптації або внесенням поступових змін до існуючих систем [18].

У квітні 2004 року в м. Льєж (Бельгія) під егідою Європейської комісії відбулася міжнародна конференція з питань науково-дослідницької та інноваційної діяльності в університетах, на якій було представлено абсолютно новий формат визначення терміну «інновація» – конверсія нового знання в соціальні та економічні блага. На теперішній час інновація розглядається винятково як продукт наукового дослідження чи технології, а

результат інноваційної діяльності детермінується організаційними, соціальними, економічними та іншими чинниками [30].

Американський вчений К. Роджер зазначає, що новизна полягає в ідеї, яка відчувається новою для конкретної особи, незалежно від того, чи є ця думка об'єктивною. Сучасні вітчизняні дослідники розглядають інновації в освіті як процес створення, поширення і використання нових підходів для вирішення педагогічних проблем за допомогою оригінальних та нестандартних методів [47].

У методологічному плані інновація виступає як ідея, пропозиції, наукові розробки, що можуть стати основою формування нових стратегій розвитку, видів продукції, сприяють значному поліпшенню споживчих характеристик (економічних, освітніх, культурних, технічних тощо) існуючих явищ, процесів, товарів; створення нових об'єктів матеріального й ідеального буття. На думку В. Кременя, все, що може удосконалити якість життя та процес розвитку людства є інновацією. Дослідник вважає, що «інновація – не лише нововведення, але й здатність до нового мислення, до переосмислення існуючих теорій, сталих істин, правил та норм поведінки в науці, освіті, політиці, культурі тощо. Жодне нововведення не відбувається, якщо мислення не буде саме інноваційним... В такому контексті перед нами постає проблема інноваційної людини» [26].

С. Смолюк подає багатовимірне трактування поняття «інновація» у педагогічному контексті. На її думку, інновація може виступати як форма організації інноваційної діяльності, як сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних завдань навчання та виховання з урахуванням принципів особистісно орієнтованої освіти. Вона також розглядається як зміни в освітній практиці або як комплексний процес створення, розповсюдження та застосування нових засобів у галузі педагогіки, техніки та наукових досліджень. Крім того, інновація охоплює процеси, засоби і результати, які в сукупності сприяють якісному вдосконаленню педагогічної системи. Її можна розглядати і як результат

творчої діяльності – у формі нової або удосконаленої продукції, освітньої технології чи процесу, а також як процес впровадження та освоєння педагогічних нововведень [23].

Відповідно до положень Закону України «Про інноваційну діяльність», інновацією вважаються нові або вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція чи послуги, а також організаційно-технічні рішення у виробничій, адміністративній, комерційній чи іншій сферах, що істотно підвищують якість і структуру як виробництва, так і соціальної сфери [42].

І. Дичківська трактує інновацію як процес оновлення, впровадження змін, новий підхід або створення якісно нових рішень, а також як переосмислення й адаптацію вже відомого до нових цілей і умов [13].

Польські науковці Я. Домбровський та І. Коладкевич визначають інновації з урахуванням трьох ключових параметрів: сфери їх застосування, способу впровадження та об'єкта, на який вони впливають. На їхню думку, інноваційний процес має включати три послідовні фази: зародження нової ідеї, її початкове застосування та подальше поширення й системне впровадження у практику [73].

Ряд авторів розуміють терміни «інновація» та «інноваційний» як певне нововведення в сучасній педагогіці, що стосується певного аспекту освітньо-виховного процесу. Кінцевим результатом можуть бути новаторські технології, оригінальні виховні ідеї, форми і методи виховання, нестандартні підходи в управлінні. Новими у педагогіці при цьому є не тільки авторські ідеї, підходи і технологічні методи, які не використовувались досі, а й комплекс чи окремі елементи педагогічного процесу із прогресивними засадами, які дозволяють ефективно забезпечувати розвиток особистості [31].

Підсумовуючи можна сказати, що поняття «інновація» не має однозначного визначення. Існують різноманітні та часто суперечливі погляди на те, що можуть вважати інновацією, однак стосовно педагогічного процесу поняття «інновація» означає введення нового в цілі, зміст, форми й методи навчання, виховання; в організацію спільної діяльності викладача і

здобувача. Інновації не виникають самі по собі, а є результатом наукових пошуків та передового досвіду як окремих педагогів, так і цілих колективів [17, 21].

Сучасна стратегія реформування освіти передбачає трансформацію навчального процесу у напрямі особистісно орієнтованої взаємодії, стимулювання інноваційного мислення, розвитку творчого потенціалу та розширення можливостей для самостійного здобуття знань. Підвищення ефективності освітнього процесу та формування пізнавальних компетентностей здобувачів значною мірою залежать від впровадження інновацій, адаптованих до вимог сучасного інформаційного суспільства [33].

Поняття «педагогічна інновація» трактується вітчизняними вченими по-різному. Основні погляди наведено у таблиці 1.2.1.

Педагогічні інновації відрізняються тими характеристиками, що закладаються в них ще на етапі розробки. До цих якостей варто віднести такі: предмет змін (елемент системи вищої освіти, який може бути трансформований); глибину перетворень (ступінь радикальності змін); масштаб перетворень у галузі вищої освіти; рівень розробленості та ресурсоемність нововведень [16].

Таблиця 1.2.1

Підходи до поняття «педагогічна інновація»

Автор	Характеристика
А. Шерудило [64]	Педагогічні інновації – особлива форма педагогічної діяльності і мислення, що направлена на організацію нововведень в освітньому просторі, або як процес створення, упровадження і поширення нового в освіті.
Л. Даниленко [20]	Педагогічні інновації – це новизна, що істотно змінює результати освітнього процесу, створюючи при цьому удосконалені чи нові освітні, дидактичні та виховні системи; зміст освіти; освітні педагогічні технології; методи, форми, засоби розвитку особистості, організацію навчання та виховання; технології управління навчальними закладами тощо.
Л. Буркова [50]	Педагогічні інновації – результат процесу створення нового, що оновлює педагогічну теорію та практику,

	оптимізуючи досягнення поставленої перед суспільством освітньої мети.
А. Рибальченко [48]	Педагогічна інновація – це педагогічне нововведення, цілеспрямована прогресивна зміна, яка вносить в освітнє середовище стабільні елементи, що поліпшують характеристики окремих частин, компонентів та освітньої системи в цілому.

У свою чергу педагогічні інновації є основою освітніх інновацій, їх найбільш вагомою частиною.

Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти (від 07.11.2000 № 522), «освітні інновації» трактуються як вперше створені, вдосконалені чи використані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи та їх компоненти, які істотно поліпшують результати освітньої діяльності [43].

Існує думка, що «освітні інновації» – це процес створення, запровадження і поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, результатом яких є підвищення показників досягнень структурних компонентів освіти, перехід системи до якісно іншого стану.

Важливими характеристиками освітніх інновацій є зміна, оновлення та створення якісно нового підходу у галузі освіти, використання вже існуючого досвіду з іншою метою, що спричинює появу більш ефективного результату [16].

Інноваційне навчання, на думку С. Гончаренка, являє собою підхід до організації освітнього процесу, що побудований на використанні нових (або вдосконалених) методів, форм, засобів і технологій, направлених на активізацію пізнавальної діяльності здобувачів. Він підкреслює, що інноваційні методи мають не лише новизну форми, але і якісно інший рівень впливу на розвиток особистості здобувача [19].

Інновації в освітній діяльності пов'язані з активним процесом створення, поширення нових методів і засобів у гармонійному поєднанні з

класичними традиційними методиками, результатами творчого пошуку, застосування нестандартних, прогресивних технологій, оригінальних дидактичних ідей та форм з метою забезпечення якісного сучасного освітнього процесу [23].

Наступним етапом доречно охарактеризувати поняття «метод», яке використовується для позначення конкретних прийомів, способів або процедур, що використовуються для досягнення певних результатів у будь-якій сфері, включаючи освіту, науку, мистецтво тощо.

У науково-педагогічній літературі метод (від грец. *methodos* – шлях дослідження або пізнання) розглядається як спосіб цілеспрямованої організації пізнавальної діяльності, спрямованої на досягнення навчальних цілей. Це сукупність прийомів і засобів впливу викладача на студентів з метою передачі знань, формування вмінь та навичок, розвитку мислення, мотивації до навчання.

Існують й інші визначення методу навчання, представлені на рис. 1.2.1.

Рис. 1.2.1. Визначення поняття «метод навчання»

Метод навчання – це спосіб взаємопов’язаної діяльності викладача і здобувача освіти, що забезпечує засвоєння змісту навчання, формування

компетентностей, розвиток особистості. Він включає не лише активність викладача (пояснення, демонстрація, організація), а й активність студента (слухання, аналіз, дискусія, практика тощо) [16].

У сфері освіти методи виступають як засоби, за допомогою яких педагог реалізує процес передачі знань, формування практичних умінь і розвитку навичок здобувачів освіти. До методів належать лекційні заняття, дискусії, практичні завдання, робота в групах, проєктна діяльність, а також застосування інтерактивних технологій та інших форм організації навчальної взаємодії [2].

У дидактиці метод навчання розглядається як структурований спосіб досягнення освітньої мети шляхом цілеспрямованої організації навчального процесу. Ефективний добір методів відповідно до змісту навчання, поставлених завдань та вікових особливостей здобувачів освіти сприяє активному розвитку їхніх пізнавальних інтересів, формуванню умінь застосовувати набуті знання у практичній діяльності та здатності до самостійного навчання, а також впливає на становлення особистісного світогляду [65].

Метод виступає основним інструментом педагогічної діяльності, що забезпечує організацію взаємодії між викладачем і здобувачами освіти, а також є ключовим елементом у створенні результату навчального процесу. У структурі методу поєднуються зміст навчання, засоби досягнення поставлених цілей, рівень активності учнів, методичні прийоми, конкретні завдання, інструменти, форми та засоби, а також педагогічна майстерність учителя, що забезпечує ефективність його застосування.

Методи навчання класифікують залежно від того, як вони допомагають вирішувати дидактичні завдання. Одна із найбільш послідовних та зручних класифікацій належить відомому досліднику в галузі дидактики Ю. Бабанському, який виокремлює методи організації і здійснення, методи стимулювання та мотивації, а також методи контролю і самоконтролю навчально-пізнавальної діяльності.

Також існує спрощена класифікація, яка складається із трьох груп методів: словесні, наочні й практичні:

1. Словесні методи навчання об'єднують пояснення, розповідь, інструктаж, лекцію, бесіду, роботу з підручником.
2. Наочні методи навчання охоплюють ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.
3. Практичні методи навчання охоплюють вправи, лабораторні роботи, практичні роботи, дослідні роботи.

Крім словесних, наочних і практичних методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності, педагогами використовуються й інші групи методів. За типом пізнавальної діяльності виокремлюють пояснювально-ілюстративний, непродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький методи навчання.

Однак жодна із запропонованих класифікацій не позбавлена недоліків. На практиці педагоги інтегрують методи різних груп, утворюючи неординарні (універсальні) методи навчання, які забезпечують оптимальні шляхи досягнення навчальної мети.

Інноваційні методи навчання – це сучасні, ефективні способи організації навчального процесу, що базуються на засадах інтерактивності, суб'єктності здобувача освіти, міждисциплінарності, творчої діяльності. Вони спрямовані на розвиток критичного мислення, формування компетентностей, підготовку здобувача освіти до життя в умовах змін і невизначеності.

Характерними рисами інноваційних методів є:

- активне залучення здобувачів до процесу навчання;
- спрямованість на практичну реалізацію знань;
- орієнтація на формування «м'яких навичок» (soft skills);
- підвищення мотивації та самостійності здобувачів освіти [5].

У сучасному науково-педагогічному дискурсі нерідко спостерігається ототожнення понять «метод» та «технологія навчання». Проте між цими

категоріями існує принципова відмінність як за змістом, так і за функціональним призначенням у структурі освітнього процесу.

Метод навчання слід розглядати як спосіб організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, що забезпечує реалізацію певної дидактичної мети. Це, по суті, інструмент викладача, за допомогою якого відбувається передача знань, формування вмінь та навичок, розвиток мислення й самостійності здобувачів освіти. Методи можуть бути різними за характером (словесні, наочні, практичні), за рівнем активності студентів (пасивні, активні, інтерактивні), а також комбінуватися залежно від цілей заняття, змісту дисципліни чи особливостей аудиторії [4].

Технологія навчання, у свою чергу, є значно ширшим поняттям. Вона охоплює системно організований, науково обґрунтований та логічно послідовний комплекс форм, методів, прийомів, засобів і процедур, спрямованих на досягнення гарантованого результату навчання. Тобто якщо метод – окремий дидактичний інструмент, то технологія являє собою цілісну модель або сценарій навчального процесу, що включає постановку цілей, добір змісту, форм організації, способів подання матеріалу, оцінювання результатів тощо. Крім того, методи є більш гнучкими: їх можна змінювати, комбінувати, адаптувати у процесі навчання відповідно до ситуації. Натомість технологія навчання реалізується як певна система і має більш сталу структуру [13]. Розмежування цих понять є важливим для точного планування, реалізації та оцінювання ефективності освітньої діяльності у закладах вищої освіти.

З поняттям «метод навчання» тісно пов'язаний термін «прийом навчання», який є складовою методу та включає конкретні дії педагога й здобувачів освіти, спрямовані на реалізацію вимог тих чи інших методів. Український педагог В. Шаталов неодноразово акцентував увагу на тому, що в його арсеналі напрацьовано більше тисячі прийомів, в той час як використовується при викладанні лише 30 методів [59].

Основою для підбору змісту навчального матеріалу та побудови педагогічного процесу є принципи – інструментальний вираз педагогічної концепції, представлений у категоріях діяльності, методичний вираз пізнавальних законів та закономірностей, знання про цілі, сутність, зміст, структуру навчального процесу, виражене у формі, яка дає можливість використовувати їх як регулятивні норми практики. Саме у принципах на думку науковців відображаються теоретичні підходи до побудови навчального процесу та керування ним. Принципи визначають, організаційні форми та методи навчальної роботи, відповідно до загальних цілей та закономірностей навчально-виховного процесу. Принципи постійно наповнюються новим змістом відповідно до нових етапів розвитку суспільства, а також з огляду на нові закономірності навчання й нагромаджений педагогічний досвід [28].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що інноваційні методи навчання в сучасному освітньому просторі розглядаються науковцями як необхідна складова якісної трансформації навчального процесу, що відповідає викликам часу і потребам інформаційного суспільства. Саме тому в наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених питання впровадження інновацій у педагогічну практику посідає вагоме місце.

1.3 Особливості реалізації інноваційних методів навчання в закладі вищої освіти

Застосування інноваційних методів навчання сприяє підвищенню актуальності освітнього процесу, дозволяє ефективно реагувати на освітні виклики, стимулює навчальну мотивацію здобувачів освіти та забезпечує їхню підготовку до умов сучасного ринку праці. Успішне впровадження таких методів потребує глибокого розуміння теоретичних засад, що

включають широкий спектр педагогічних теорій, методологічних основ, дидактичних принципів і стратегій навчання. В основі інноваційного підходу лежить освітня функція, яка реалізується через використання ефективних методів і прийомів організації навчальної діяльності. Ці засоби мають забезпечити не лише якісне засвоєння знань та розвиток практичних умінь, але й формування наукового світогляду здобувачів освіти, включаючи переконання як усвідомлену впевненість у достовірності отриманих знань.

Інноваційні тенденції в освітньому процесі щодо викладання дисциплін визначають:

- переміщення акценту із процесу викладання на процес самостійного учіння;
- використання інноваційних технологій: візуалізація навчального процесу, інтерактивні методи, проблемне навчання, інформаційно-технічні засоби, сучасні методи організації та керування самостійною роботою студентів;
- перехід до компетентнісного підходу організації навчання [67].

Інноваційні методи навчання вирізняються низкою характерних ознак, які відображають сучасні тенденції вищої освіти та відповідають потребам особистісного й професійного розвитку здобувачів. Насамперед, ці методи ґрунтуються на особистісно-орієнтованому підході, який враховує індивідуальні особливості здобувачів освіти, зокрема стиль навчання, потреби, інтереси, рівень підготовки, мотивацію та темп засвоєння матеріалу.

Другою важливою ознакою є активізація пізнавальної діяльності студентів. Інноваційні методи спрямовані на стимулювання інтелектуальної активності, залучення здобувачів освіти до аналізу навчального матеріалу, участі в дискусіях, розв'язання проблемних ситуацій, виконання творчих завдань і проєктів. Це забезпечує глибше розуміння змісту та формує навички критичного мислення.

Ще однією ключовою ознакою є інтерактивність, яка полягає у перетворенні традиційного навчання на активну взаємодію, діалог,

співпрацю. Відносини у навчальному процесі будуються на принципах партнерства між викладачем і здобувачами, що сприяє розвитку комунікативних компетентностей і соціальної згуртованості.

Інноваційні методи також вирізняються комплексністю та міждисциплінарністю. Вони сприяють інтеграції знань з різних галузей, що дозволяє здобувачам вирішувати практичні завдання, наближені до реальних умов професійної діяльності, що підвищує цінність отриманих знань і сприяє формуванню цілісного світогляду. Крім того, такі методи навчання мають чітку орієнтацію на формування ключових компетентностей, таких як комунікативні вміння, соціальні навички, здатність до критичного мислення, уміння працювати в команді, самоорганізація та самонавчання [5].

На відміну від традиційних, інноваційні методи навчання мають виразний творчо-дослідницький характер і сприяють активізації самостійної діяльності здобувачів. Відмінності традиційних та інноваційних методів, представлено у табл. 1.3.1.

Таблиця 1.3.1

Порівняння традиційних та інноваційних методів навчання

Традиційні методи	Інноваційні методи
Пасивна роль здобувача освіти	Активна участь
Передача знань	Створення нових знань через діяльність
Акцент на запам'ятовування	Акцент на розуміння, аналіз, творчість
Викладач є джерелом знань	Партнерська взаємодія викладача і здобувача

Джерело: створено автором

Освітній процес у закладах вищої освіти, організований на засадах інноваційності, направлений на постійне переосмислення цінностей, із збереженням лише тих, що мають стабільне, підтверджене значення, та поступовою відмовою від застарілих уявлень і підходів. Інноваційна діяльність у сфері вищої освіти пов'язана з активним оновленням методів,

прийомів і засобів навчання, які дозволяють ефективно розв'язувати професійно-орієнтовані дидактичні завдання, поєднуючи елементи традиційної методики з результатами творчого пошуку.

Такий підхід передбачає впровадження нестандартних, прогресивних рішень в освітньому процесі, включаючи оригінальні педагогічні ідеї та нові форми організації освітньої взаємодії. Інновації в освіті відрізняються від класичних моделей тим, що ґрунтуються на цілеспрямованих часткових змінах, які потребують перегляду цілей, змісту навчання, організаційних структур, методів і стилів викладання. Вони спрямовані на адаптацію освітнього процесу до актуальних соціальних запитів, потреб сучасного ринку праці та вимог до якості освітніх послуг.

Інноваційний потенціал педагога, який представлений сукупністю соціокультурних та творчих характеристик особистості, є вирішальною умовою впровадження інновацій, що вказує на готовність удосконалювати педагогічну діяльність, наявність внутрішніх засобів і методів, спроможних забезпечити цю готовність. Викладачу-новатору характерна освіченість, дослідницька спрямованість, високий культурно-естетичний рівень, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів; новизна, оригінальність у проведенні занять та висока результативність [12].

Використання різноманітних інноваційних методів створює умови для підвищення творчого потенціалу та ефективності освітнього процесу. Необхідно враховувати, що кожен метод навчання має свій рівень впливу на якість засвоєння матеріалу здобувачами освіти. Згідно з результатами наукових досліджень, ступінь опанування знань значною мірою залежить від обраної методики: зокрема, традиційна лекційна форма забезпечує близько 5 % засвоєння інформації, що свідчить про її низьку ефективність; самостійне або колективне читання дозволяє засвоїти близько 10 % матеріалу; використання аудіо- та візуальних засобів підвищує цей показник до 20 %; демонстрація змісту сприяє засвоєнню на рівні 30 %.

Більш високі результати спостерігаються у разі застосування інтерактивних методів: участь у групових обговореннях може забезпечити до 50 % засвоєння навчального матеріалу, а використання методів активного навчання, таких як рольові ігри або моделювання ситуацій, сприяє засвоєнню до 70 % інформації [2].

Саме тому, різноманітність методів навчання, зокрема використання інтерактивних та активних варіантів, сприяє кращому засвоєнню матеріалу здобувачами освіти. Вони дозволяють адаптувати освітній процес до потреб кожного здобувача освіти, стимулюють внутрішню мотивацію для активного навчання і сприйняття інформації. Використання цих методів сприяє розвитку комунікативних навичок та активізації когнітивних процесів здобувачів, що визначає перспективи майбутнього вищої освіти.

1.4 Умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє виокремити **умови ефективного впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти** для якісної підготовки майбутніх спеціалістів:

- забезпечення стійкої позитивної мотивації здобувачів освіти на майбутню професійну діяльність;
- систематичне використання і урізноманітнення інноваційних (активних та інтерактивних) методів навчання;

- забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу;

- створення доброзичливої емоційної атмосфери в освітньому процесі.

Доречним є детальний аналіз основних педагогічних умов ефективного впровадження інноваційних методів навчання у закладах вищої освіти.

1. Формування стійкої професійної мотивації студентів.

Однією з провідних умов успішного впровадження інноваційних методів навчання є формування внутрішньої, позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності. Основа пізнавальної активності здобувачів освіти – це потреба в знаннях, яка підтримується стабільним інтересом до навчального матеріалу. Саме цей інтерес спонукає майбутніх фахівців до оволодіння теоретичними знаннями, практичними вміннями та професійними навичками.

Зміст освітніх дисциплін повинен містити чітко визначені цілі, міждисциплінарні зв'язки та професійну спрямованість. Це сприятиме не лише підвищенню інтересу, а й розвитку самостійності у навчанні. Важливо також, щоб студенти усвідомлювали суспільну значущість майбутньої професії, її цінність та соціальну відповідальність. Ефективне освітнє середовище має надавати можливості для особистісного осмислення студентом майбутньої професійної ролі та її значущості.

2. Системне застосування активних та інтерактивних методів навчання.

Другою важливою умовою є регулярне та послідовне використання в освітньому процесі інноваційних, зокрема активних та інтерактивних, методів навчання. Йдеться не про епізодичне впровадження, а про їх системне застосування, що стимулює пізнавальну активність і залученість студентів.

Системність передбачає логічну взаємопов'язаність усіх компонентів навчального процесу. До таких методів можна віднести: «акваріум», «аналіз письмової роботи партнера», «антивірус», «аплодисменти», «асоціативну

квітку», «битву ораторів», блиц-інтерв'ю, мозковий штурм, «броунівський рух», «велике коло», метод вирішення проблем та інші. Застосування різноманітних форм і прийомів активізує інтерес до навчання, формує навички співпраці, критичного мислення та здатність до самостійного прийняття рішень [11, 51].

3. Забезпечення ефективної педагогічної взаємодії в освітньому процесі.

Налагодження якісної педагогічної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу є ще однією умовою ефективного впровадження інноваційних методів. Така взаємодія має ґрунтуватися на принципах взаємоповаги, довіри, відкритості та партнерства. Студент не повинен виступати лише як об'єкт навчання, а як активний співавтор навчального середовища, спроможний висловлювати власні думки, пропонувати ідеї та брати участь у колективному пошуку рішень [74].

4. Створення позитивного емоційного середовища для навчання і викладання.

Четвертою умовою є формування доброзичливої та підтримувальної емоційної атмосфери в освітньому середовищі. Позитивний психологічний клімат сприяє зниженню тривожності, підвищенню впевненості в собі, розвитку мотивації до навчання, а також створенню комфортного простору для виявлення творчості та ініціативності. Така атмосфера стимулює відкриту комунікацію, бажання взаємодіяти та здобувати знання, а також формує відчуття приналежності до академічної спільноти.

У науково-методичній літературі існують різні підходи до класифікації інноваційних методів навчання. Пропонуємо розглянути їх характеристику, представлену у таблиці 1.3.1.

Таблиця 1.3.1

Порівняльна характеристика інноваційних методів навчання

Інноваційні моделі навчання	Ключові особливості	Характеристика традиційної моделі, що розвивається
------------------------------------	----------------------------	---

Контекстне навчання	Інтеграція різних видів діяльності студентів: навчальної, наукової, практичної. Створення умов, максимально наближених до реальних.	Збільшення частки практичної роботи студента (з акцентом на прикладну)
Імітаційне навчання	Використання ігрових та імітаційних форм навчання	Збільшення частки активних методів навчання (імітації й імітаційні ігри)
Проблемне навчання	Ініціювання самостійного пошуку (студентом) знань через проблематизацію (викладачем) навчального матеріалу	Зміна характеру навчального завдання і навчальної праці (з репродуктивного на продуктивний, творчий)
Модульне навчання	Зміст навчального матеріалу жорстко структурується з метою його максимально повного засвоєння, супроводжуючись обов'язковими блоками вправ і контролю за кожним фрагментом	Специфічна організація навчального матеріалу в найбільш стислому і зрозумілому для студента вигляді
Повне засвоєння знань	Розроблення варіантів досягнення навчальних результатів (на основі зміни параметрів умов навчання) для учнів з різними здібностями	Увага на фіксації результатів навчання
Дистанційне навчання	Широкий доступ до освітніх ресурсів, гранично опосередкована роль викладача та самостійна й автономна роль студента	Використання новітніх інформаційно-комунікаційних засобів і технологій

Джерело: [24]

Деякі науковці розділяють інноваційні методи на проєктні, лабораторні та інтегровані. Проєктні методи розглядають як спосіб організації навчання, що дозволяє здобувачам отримувати навички планування та виконання практичних завдань у вигляді проєктів. Лабораторна (дослідна) система навчання базується на принципах індивідуалізації і проведенні самостійної дослідницької діяльності. Інтегровані методи передбачають навчання за комплексами тем, які поєднують матеріали з різних дисциплін. Усі ці методи потребують тісної співпраці, взаєморозуміння та єдності інтересів серед учасників освітнього процесу.

Д. Чернілевський та І. Луцький характеризують інноваційні методи навчання, як ті, що включають активні, модульні та проблемно-орієнтовані підходи, а також використання дидактичних ігор. Вони акцентують увагу на

тому, що особистісно-діяльнісні педагогічні технології, зокрема модульне навчання, є найбільш перспективними.

С. Гончаров відносить до інновацій ситуативне моделювання, кооперативне, колективно-групове навчання, обговорення дискусійних питань, кожне з яких реалізується через конкретні методи та прийоми.

Н. Артикуца акцентує увагу на таких методах, як рольові ігри, використання конкретних ситуацій, проблемно-орієнтоване навчання, «мозковий штурм», метод інтерв'ю, індивідуальні та групові тренінги [47].

У процесі аналізу характерних рис окремих інноваційних методів навчання можна виокремити низку важливих аспектів. Зокрема, постійна активна взаємодія, що стимулюється через групову роботу та дискусійні форми, сприяє не лише ефективному обміну думками, але й активізації пізнавальної діяльності студентів шляхом співпраці. Залучення до процесу аналізу як власних дій, так і дій інших учасників навчання дозволяє студентам коригувати власну поведінку, усвідомлено засвоювати навчальний матеріал і водночас діяти в умовах, максимально наближених до професійної реальності [14].

Серед методів, що найчастіше застосовуються у цьому контексті, варто назвати проєктну діяльність, групові обговорення, метод мозкового штурму, ділові та рольові ігри, кейс-методи, тренінгові форми роботи, практичні експерименти та інші [1].

Науковцями також виокремлено основні аспекти інноваційних методів:

1. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Ці методи розширюють можливості доступу до знань (від віртуальних класів до електронних підручників).

2. Адаптація та індивідуалізація. Інноваційні методи навчання дозволяють адаптувати освітній процес відповідно до індивідуальних потреб і стилів навчання здобувачів, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу.

3. Стимулювання критичного мислення та творчості. Ці методи забезпечують розвиток критичного мислення і творчих навичок здобувачів, які є важливими для їх подальшого професійного успіху.

4. Практична орієнтованість. Впровадження таких практичних елементів як стажування та проєктна робота, дозволяє здобувачам отримувати реальний досвід та забезпечує їх готовність до викликів ринку праці. Такі методи є важливим елементом розвитку освітнього процесу, адже вони максимально відповідають потребам сучасного світу та підготовлюють здобувачів до успішного функціонування у суспільстві, що швидко змінюється. Застосування цих методів дозволяє ефективно готувати гнучкі, креативні та висококваліфіковані кадри, які спроможні вирішувати реальні виклики сучасного світу [69].

Інноваційні методи навчання сприяють підвищенню якості освітнього процесу завдяки активному залученню здобувачів освіти, що робить навчання не лише більш ефективним, а й емоційно насиченим, динамічним і привабливим для студентів [25].

Застосування інноваційних методів здатне посилити мотивацію до навчання, оскільки студенти отримують більше можливостей для участі в освітньому процесі, самостійного вибору траєкторії навчання та розвитку відповідальності за результати. Окрім того, інноваційні методи сприяють формуванню компетентностей, необхідних для успішної інтеграції у професійне середовище, зокрема навичок комунікації, критичного мислення, командної взаємодії та креативності.

Використання таких методів дозволяє краще враховувати індивідуальні особливості, рівень підготовки та освітні потреби кожного здобувача, що сприяє більш глибокому засвоєнню знань. А використання сучасних цифрових сервісів у навчанні допомагає студентам адаптуватися до змін на ринку праці та викликів інформаційного суспільства.

Незважаючи на численні переваги, впровадження інноваційних методів супроводжується низкою викликів. Насамперед, це значні матеріальні

витрати, пов'язані з підготовкою викладачів, закупівлею сучасного обладнання, цифрових ресурсів і розробкою нових навчальних програм. Додатково, успішна реалізація таких змін потребує часу: як на адаптацію викладачів і студентів, так і на оцінювання результативності впроваджених рішень.

Іншим бар'єром може бути психологічний опір як з боку викладачів, так і здобувачів освіти. Прихильність до традиційних методів, страх перед невизначеністю або недостатня впевненість у використанні нових підходів можуть уповільнювати інноваційні процеси [66].

Певні труднощі створює також нерівність у доступі до технічних засобів, які необхідні для повноцінного впровадження цифрових технологій. Це стосується як технічного оснащення закладів, так і особистих ресурсів студентів, що може поглиблювати освітню нерівність.

Окремі інноваційні методи потребують тривалого періоду апробації та вдосконалення, перш ніж їх можна буде інтегрувати у систему освіти на постійній основі. Без належної підтримки, супроводу та професійного розвитку викладачів використання таких методів може виявитися неефективним або викликати додаткові труднощі у реалізації навчальних цілей.

Інноваційні методи навчання відіграють ключову роль у системі вищої освіти, адже вони активно впливають на всі етапи формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів. Їх упровадження дозволяє не лише активізувати навчально-пізнавальну діяльність здобувачів, але й сприяє розвитку практичних умінь, професійно значущих навичок, підвищенню мотивації до навчання і майбутньої професійної діяльності [39].

Залучення інноваційних методик до освітнього процесу створює умови, максимально наближені до реальних умов виробництва, що, у свою чергу, формує потребу у глибокому засвоєнні знань і вмінь та забезпечує перехід студентів від академічної мотивації до професійно-орієнтованої.

Актуальною видається позиція А. Харківської, яка вказує, що вибір методів, форм і засобів навчання повинен здійснюватися з урахуванням особливостей навчальної дисципліни, характеру змісту, обсягу часу, що виділяється на її вивчення, рівня підготовленості студентів, а також наявних ресурсів матеріально-технічної бази ЗВО. Авторка також наголошує, що кількісний склад студентської групи значною мірою впливає на ефективність окремих методів. Водночас основним критерієм вибору має бути відповідність методу до дидактичних цілей заняття та специфіки навчального матеріалу [73].

Однією з ключових характеристик інноваційного навчання є його інтерактивність. Сучасна педагогіка вимагає від здобувачів освіти не лише самостійності та активності, а й творчого підходу до розв'язання навчальних завдань. Це зумовлює необхідність постійного пошуку нових дидактичних інструментів, які забезпечують взаємодію, діалогічність і співпрацю. В умовах дистанційного чи змішаного навчання таку взаємодію забезпечують сучасні цифрові платформи та електронні ресурси [36].

Як слушно зауважено в педагогічній літературі, для ефективного впровадження інноваційних методів необхідно не лише модернізувати навчально-методичне забезпечення окремих дисциплін, але й забезпечити підготовку викладачів до використання нових засобів навчання. Доцільним є створення в закладі вищої освіти науково-методичних структур, що координуватимуть інноваційну діяльність, а також належне технічне оснащення аудиторій, яке дозволить впроваджувати сучасні технології в освітній процес [70].

Розмаїття інноваційних методів навчання повинно стати основою освітнього середовища, в якому студенти зможуть не лише якісно засвоювати знання, а й формувати інтелектуальні, аналітичні та професійні компетентності, необхідні для успішної педагогічної діяльності.

Аналізуючи загальні закономірності інтеграції інноваційних методів у навчальний процес, доцільно зосередитися на таких аспектах:

- формування внутрішньої мотивації здобувачів до активного пізнання;
- поетапне планування та впровадження інновацій у навчальний процес;
- поєднання новітніх методів із традиційними підходами та самостійною роботою здобувачів;
- розробка чіткої системи й алгоритму реалізації інновацій;
- високий рівень володіння викладачами методикою інноваційного навчання;
- адаптація обраних методів до специфіки навчального курсу та аудиторії.

Водночас варто враховувати чинники, що перешкоджають активізації інноваційної діяльності у вищій школі України:

- нестача фахівців, які володіють компетенціями у сфері створення навчально-методичних матеріалів для передвищої та вищої освіти;
- слабо розвинена інформаційна інфраструктура для поширення інновацій;
- відсутність цілісної системи підготовки управлінських кадрів, спроможних реалізовувати інноваційні стратегії в освітньому середовищі [44].

Аналіз літературних джерел з окресленої тематики дозволяє зробити висновки, що впровадження інноваційних методів у освітній процес ЗВО має низку суттєвих переваг. Насамперед, це підвищення його якості завдяки застосуванню ефективніших методів і технологій; зростання конкурентоспроможності закладу освіти; розвиток інноваційної культури викладачів та студентів, яка сприяє формуванню творчого мислення, ініціативності, готовності до підприємництва та самореалізації.

Разом із тим, результати дослідження свідчать, що вагомим чинником, який уповільнює впровадження інновацій, є людський фактор, зокрема, ставлення викладачів ЗВО до змін, домінування традиційних переконань,

психологічна неготовність до нововведень, а також недосконалість внутрішньої організації педагогічної діяльності.

Висновки до першого розділу

Проведений теоретичний аналіз дозволив з'ясувати сутність, зміст і педагогічну цінність інноваційних методів навчання у контексті підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. З'ясовано, що в умовах трансформації сучасної освіти особливого значення набуває переорієнтація з традиційної репродуктивної моделі навчання на активне, особистісно-орієнтоване, інтерактивне засвоєння знань.

У науковій літературі інноваційні методи навчання розглядаються як засіб оновлення дидактичної системи, який забезпечує не лише ефективне опанування навчального матеріалу, але й розвиток критичного мислення, творчих здібностей, комунікативної культури та професійної самостійності здобувачів освіти. Встановлено, що інновації у педагогічному процесі мають комплексний характер, охоплюють зміну цілей, змісту, методів, форм організації навчання, а також засобів взаємодії викладача і здобувача освіти.

Уточнено зміст ключових понять дослідження. Встановлено, що інноваційні методи спрямовані на підвищення ефективності освітнього процесу шляхом активного залучення здобувачів освіти, розвитку їхньої самостійності, критичного мислення, креативності та практичних навичок.

Аналіз особливостей реалізації інноваційних методів у закладах вищої освіти дозволив виокремити основні умови їх ефективного впровадження: формування позитивної мотивації студентів до професійного зростання, створення розвивального навчального середовища, системне застосування активних та інтерактивних форм роботи, забезпечення діалогу між

учасниками освітнього процесу, професійна готовність викладача до інноваційної діяльності.

Таким чином, упровадження інноваційних методів у освітній процес ЗВО сприяє підвищенню якості освіти, адаптації здобувачів до вимог сучасного ринку праці та формуванню фахівців нового покоління, що є компетентними, гнучкими, мобільними і здатними до інноваційної діяльності.

РОЗДІЛ 2

КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

2.1 Використання інноваційних методів навчання у Білоцерківському національному аграрному університеті

Дослідження для виконання кваліфікаційної роботи магістра виконувалося на базі Білоцерківського національного аграрного університету МОН України. Це багатoproфільний заклад вищої освіти, що готує фахівців для аграрного сектору та суміжних галузей. Університет має розгалужену структуру, що включає факультети, коледжі та інші підрозділи.

До складу БНАУ входять шість факультетів, які здійснюють підготовку здобувачів за 21 спеціальністю:

- агробіотехнологічний (Н1 «Агрономія», Н3 «Садово-паркове господарство», Н4 «Лісове господарство», G18 «Геодезія та землеустрій», G3 «Електрична інженерія»);
- біолого-технологічний (Н2 «Тваринництво», G13 «Харчові технології», G21 «Біотехнології та біоінженерія»);
- ветеринарної медицини (Н6 «Ветеринарна медицина»);
- екологічний (Е2 «Екологія», Н5 «Водні ресурси та аквакультура»);
- економічний (D1 «Облік та оподаткування», D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», D3 «Менеджмент», D4 «Публічне управління та адміністрування», D5 «Маркетинг», D7 «Торгівля», С1 «Економіка»);
- соціально-гуманітарний (D8 «Право», С4 «Психологія», В11 «Філологія» (переклад) [6].

Університет також включає: Регіональний університетський центр, який складається із відокремлених структурних підрозділів (Технологіко-економічний коледж БНАУ, Козелецький технікум ветеринарної медицини БНАУ, Компаніївський технікум ветеринарної медицини БНАУ, Золотоніський технікум ветеринарної медицини БНАУ, Олександрійський технікум БНАУ, Бобринецький технікум ім. В. Порики БНАУ, Тульчинський технікум ветеринарної медицини БНАУ, Маслівський аграрний технікум ім. П.Х. Гаркавого БНАУ), Інститут післядипломної освіти, Центр довузівської підготовки, загальноуніверситетську кафедру здоров'я та фізичної рекреації,

наукову бібліотеку, музей, центр мовно-літературної освіти, центр ветеранського розвитку.

Основною метою функціонування університету є підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних екологічно компетентних фахівців нового покоління для сфери аграрного виробництва шляхом надання освітніх послуг відмінної якості, дотримання високих стандартів у викладанні, науковій і професійній діяльності, що регламентовані Стратегією розвитку Білоцерківського національного аграрного університету на 2020–2025 рр. та Стратегією розвитку Регіонального університетського центру Білоцерківського національного аграрного університету на 2020–2025 рр. [6].

Стратегічними пріоритетами освітньої діяльності закладу вищої освіти є: практико зорієнтована освітня діяльність, що відповідає європейським стандартам якості; прагматизація науково-дослідної діяльності з метою перетворення наукових розробок у джерело доходів університету; інтернаціоналізація діяльності університету; забезпечення сучасної інфраструктури та комфортних умов діяльності для здобувачів освіти та працівників.

Організація освітнього процесу в БНАУ ґрунтується на таких нормативних документах:

- Закон України «Про освіту»: визначає загальні засади освітньої діяльності, права та обов'язки учасників освітнього процесу, принципи академічної доброчесності та автономії закладів освіти.

- Закон України «Про вищу освіту»: регламентує структуру вищої освіти, рівні кваліфікацій, вимоги до освітніх програм, акредитацію та ліцензування освітньої діяльності.

- Стандарти вищої освіти: встановлюють вимоги до змісту та результатів навчання за відповідними спеціальностями та освітніми рівнями.

- Внутрішні нормативні документи БНАУ: Статут університету, Положення про організацію освітнього процесу, Положення про академічну

добросесність та інші регламенти, що деталізують особливості освітньої діяльності в університеті.

Освітній процес в БНАУ реалізується за такими освітніми рівнями:

1. Бакалавр: базовий рівень вищої освіти, що передбачає здобуття фундаментальних знань та навичок за обраною спеціальністю.
2. Магістр: другий рівень вищої освіти, спрямований на поглиблену підготовку фахівців, здатних до науково-дослідної та професійної діяльності.
3. Доктор філософії (PhD): третій рівень вищої освіти, орієнтований на підготовку наукових кадрів, здатних самостійно проводити наукові дослідження та викладацьку діяльність.

Кожна освітня програма університету розробляється відповідно до стандартів вищої освіти та включає: навчальний план (перелік навчальних дисциплін, їх обсяг у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення), робочі програми дисциплін (детальний опис змісту навчальних курсів, методів навчання, форм контролю знань), індивідуальні навчальні плани студентів (можливість вибору дисциплін, формування індивідуальної освітньої траєкторії).

У освітньому процесі БНАУ реалізуються сучасні методи та форми організації навчання, зокрема:

- традиційні форми навчання (лекції, практичні та лабораторні заняття), які забезпечують засвоєння теоретичних знань та набуття практичних навичок;
- семінари, тренінги, майстер-класи та інтерактивні форми навчання, спрямовані на розвиток критичного мислення, комунікативних навичок та професійної компетентності;
- дистанційне навчання, яке базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій для організації навчального процесу в онлайн-режимі, що особливо актуально в умовах пандемії COVID-19 та російсько-української війни;

– інноваційні методи навчання, що включають проєктне навчання, кейс-метод, тренінги, ділові та рольові ігри, мозковий штурм, дискусії тощо, які сприяють формуванню у студентів здатності до самостійного вирішення професійних завдань.

Оцінювання результатів навчання в БНАУ здійснюється відповідно до Положення про систему оцінювання знань студентів [6], яке передбачає:

- поточне оцінювання (регулярна перевірка знань студентів під час навчального процесу);
- підсумкове оцінювання (контроль знань після завершення вивчення дисципліни у формі заліку або іспиту);
- державна атестація (комплексна перевірка знань та навичок студентів на завершальному етапі навчання, що включає захист кваліфікаційної роботи).

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою та шкалою ЄКТС, що забезпечує прозорість та об'єктивність оцінювання. Оцінки виставляються в електронний журнал та відомості у системі АСУ.

Окрім навчання БНАУ приділяє значну увагу практичній підготовці студентів, яка включає: навчальні та виробничі практики, зокрема, їх проходження на базі аграрних підприємств, науково-дослідних установ; стажування за кордоном (участь у міжнародних програмах обміну, що сприяє розширенню професійного кругозору студентів та підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку праці).

В університеті здійснюється систематичний моніторинг якості освіти з подальшим формуванням на цій основі рекомендацій щодо вдосконалення освітнього процесу. Фахівці відділу забезпечення якості освіти розробляють анкети для проведення планових циклічних опитувань всіх стейкхолдерів освітнього процесу, аналізують їх результати і забезпечують доступність для всіх учасників.

Метою даного виду опитувань є визначення думки репрезентативної сукупності респондентів щодо якості освітньої діяльності в університеті та на окремих факультетах.

Основними завданнями опитування є:

1. Одержання зведеної інформації стосовно якості змісту та форм навчання за освітніми програмами, які реалізуються, а також стосовно інших процесів, що мають вплив на якість освітньої діяльності (умови навчання, ресурсне забезпечення, зовнішні фактори мотивації навчання, соціально-психологічних чинники освітнього процесу тощо).
2. Визначення ставлення здобувачів вищої освіти до діяльності науково-педагогічних працівників, у тому числі – використання інноваційних освітніх технологій і засобів навчання в їх роботі.
3. Аналіз якісних показників взаємодії навчання з науковими дослідженнями, учасниками якого виступають різні суб'єкти освітньої діяльності.
4. Використання анкетування в якості одного із елементів моніторингу системи контролю якості освітнього процесу.
5. Підготовка аналітичних матеріалів для виявлення проблемних питань освітнього процесу в університеті та надання інформації для формування рекомендацій з приводу його удосконалення.

Велика увага приділяється академічній доброчесності, відбувається дотримання етичних норм у навчальному процесі, запобігання плагіату та іншим порушенням.

БНАУ створює умови для навчання студентів з особливими освітніми потребами, забезпечуючи фізичну доступність, яка включає облаштування навчальних корпусів та гуртожитків відповідно до потреб осіб з інвалідністю та психолого-педагогічний супровід (надання консультацій та підтримки здобувачам освіти з особливими потребами).

Міжнародні зв'язки університету представлені участю у міжнародних освітніх програмах Erasmus+ та Horizon 2020, що сприяє інтеграції

університету у світовий освітній простір. Студенти та викладачі беруть участь у спільних наукових проєктах, проходять стажування за кордоном.

Професійний розвиток викладачів представлений підвищенням кваліфікації педагогічного персоналу, участю у науково-методичних семінарах, школі професійної майстерності. Щорічно формується рейтинг викладачів за результатами їх активності.

Організація освітнього процесу в Білоцерківському національному аграрному університеті відповідає сучасним вимогам вищої освіти, забезпечує якісну підготовку фахівців та сприяє їхньому професійному розвитку.

Доречним, на нашу думку, буде охарактеризувати інноваційні методи, які використовуються в освітньому процесі вищезазначеного закладу вищої освіти з метою розвитку критичного мислення, самостійності та професійних компетентностей здобувачів.

1. Метод проєктів – організація навчального процесу, за якої здобувачі виконують самостійно або в групах комплексне завдання-проєкт, що передбачає вирішення реальної або змодельованої проблеми. У процесі реалізації проєкту студент не просто засвоює знання, а й застосовує їх на практиці, інтегруючи міжпредметні зв'язки, критично аналізуючи інформацію, формулюючи власні висновки, приймаючи рішення й відповідальність за результат. Цей метод розвиває ініціативність, відповідальність, сприяє розвитку навичок співпраці, взаємодії, розподілу ролей і відповідальності, вирішення конфліктів та ефективної комунікації.

2. Кейс-метод – подача навчального матеріалу здобувачам освіти у вигляді мікропроблем, набуття ними знань при вирішенні конкретних життєвих і професійних ситуацій, шляхом активної творчої та дослідницької діяльності. Необхідно враховувати, що кейси повинні мати певну структуру, яка включає: ситуацію-випадок (проблемну ситуацію з реального життя, що має ряд протиріч, неоднозначне вирішення, а також інформацію про час, місце, дії учасників чи ситуації); завдання для роботи з кейсом;

інформаційний матеріал додатків (наукові статті, методичні рекомендації, Інтернет-ресурси, ілюстративний матеріал тощо). Цей метод формує аналітичне та критичне мислення, вміння приймати рішення [49].

3. Інтерактивна лекція – сучасний інноваційний метод навчання, що поєднує традиційну лекційну форму з активними та інтерактивними методами взаємодії між викладачем і здобувачами. Вона спрямована не лише на передачу готових знань, а й на активне залучення студентів до процесу мислення, обговорення, аналізу та прийняття рішень у ході лекційного заняття. На відміну від класичної лекції, де основним джерелом інформації є викладач, тут домінує діалогічний підхід. Інтерактивна лекція стимулює самостійне мислення, створює умови для прояву ініціативи, сприяє розвитку критичного мислення та рефлексії, створенню сприятливого емоційного клімату в групі, підвищенню ефективності засвоєння складної або абстрактної інформації, зменшенню психологічної дистанції між викладачем і здобувачами.

4. Метод «Мозкового штурму» сприяє активізації колективної творчої діяльності. Його використовують для накопичення максимальної кількості гіпотез за відносно короткий проміжок часу. Практика застосування даного методу показала, що найбільш ефективні результати досягаються у випадку раціонального розподілу учасників «мозкового штурму» на три групи: генерування ідей, аналізу проблемної ситуації і оцінки ідей, формування контрідей. Під час висунення ідей забороняється будь-яка критика та зауваження; оцінка гіпотези відбувається не в ході їх генерування, а після того, як вони були записані. Використання мозкового штурму дозволяє змістити акцент із навчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність студентів, що сприяє їхній максимальній активності, розвитку в них гнучкості мислення, творчого підходу до діяльності та самостійності.

5. Ділова гра становить собою імітаційне моделювання майбутньої професійної дійсності здобувачів, наслідуванні конкретних фахових ситуацій та їх рішень. Спілкування в діловій грі не лише дозволяє спільно засвоювати

професійні знання, але і навчає спільній діяльності, умінням та навичкам співпраці. Приймаючи «напівреальні» рішення та здійснюючи «напівреальні» дії, учасники гри одержують можливість знайти правильну лінію поведінки та оптимальне розв'язання проблем. Також розрізняють **рольову гру** – виконання ролей у змодельованій ситуації, що дозволяє засвоїти поведінкові моделі й розвинути емоційний інтелект [4].

6. Вирішення проблемної ситуації сприяє одночасному формуванню і розвитку умінь та навичок конкретної продуктивної діяльності у нетипових чи непередбачуваних ситуаціях. Використання даного методу зумовлює такий зміст діяльності викладача: постановка проблеми, створення проблемної ситуації, організація необхідних умов для вирішення проблеми, при цьому викладач не робить висновки та узагальнення, як при використанні традиційних методів.

7. Тренінг є одним із провідних інноваційних методів навчання, який поєднує теоретичне засвоєння знань із активною практичною діяльністю. Цей метод передбачає інтенсивну, цілеспрямовану роботу учасників у малих групах і ґрунтується на принципах активного навчання, взаємодії, досвіду та рефлексії. Основна мета тренінгу – не просто передача знань, а розвиток конкретних умінь, навичок та установок, формування особистісних і професійних компетентностей.

8. «Перевернутий клас» (англ. *flipped classroom*) – різновид змішаного навчання, основною особливістю якого є те, що оволодіння здобувачами нового матеріалу відбувається в онлайн-середовищі: перегляд навчальних відеоматеріалів чи інформаційних ресурсів для опрацювання нового навчального матеріалу або закріплення вже вивченого, час аудиторної роботи при цьому виділяється на розв'язування задач, виконання лабораторних та практичних завдань до засвоєної вдома теми, індивідуальні консультації педагога тощо [5].

Використання у Білоцерківському національному аграрному університеті таких інноваційних методів навчання сприяє підвищенню

мотивації до навчання, розвитку критичного мислення, комунікативних та соціальних компетентностей. Викладачі активно впроваджують особистісно орієнтований та компетентнісний підходи, спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів, формування практичних навичок і готовності до професійної діяльності. Особливу роль відіграє інтерактивність, міждисциплінарність та практична спрямованість навчального процесу. Разом з тим, ефективність упровадження інноваційних методів потребує належного ресурсного забезпечення, підтримки професійного розвитку викладачів та створення умов для педагогічного експериментування й творчого підходу до організації занять.

2.2 Напрями вдосконалення освітнього процесу із використанням інноваційних методів навчання

В умовах функціонування сучасного закладу вищої освіти інноваційний підхід виступає ключовим показником його результативності та здатності до конкуренції на освітньому ринку. Готовність викладача до постійного оновлення, відкритість до новітніх ідей, уміння генерувати нестандартні освітні рішення, а також застосовувати різні інноваційні методи є визначальними чинниками ефективності його професійної діяльності.

Інноваційні підходи до організації освітнього процесу мають значне теоретичне обґрунтування та практичну значущість. Вони можуть бути успішно інтегровані в освітній процес задля досягнення головної мети, що виявляється у всебічному професійному та особистісному зростанні здобувача освіти та формування його фахової компетентності.

Найбільш успішні інновації в закладі вищої освіти характеризуються зорієнтованістю на особистість здобувача освіти як активного суб'єкта освітнього процесу, переведенням акцентів з викладання на учіння,

збільшення ролі самокерованого навчання. Перехід до компетентнісного підходу в навчанні передбачає перш за все зміни мети навчання – замість відтворення знань у центрі навчання ставиться розвиток здібностей здобувача, що формують основу його компетенцій. Саме певна сукупність компетенцій, набутих здобувачем під час навчання, виступає показником того, наскільки він готовий включитися в діяльність соціуму.

У закладі вищої освіти, крім загальної компетенції (моральна, комунікативна, соціальна тощо), формується також професійна компетенція, тобто компетентність (обізнаність, знання та вміння) у галузі окремих класів та груп професій. Крім того здобувач має набути ще предметної компетенції, тобто стати фахівцем в конкретній справі, набути вузької спеціалізації. Як зазначалося вище, велику роль у їх формуванні відіграють інноваційні методи навчання.

В умовах цифрової трансформації сьогодення, педагогам важливо не лише оволодіти традиційними та інноваційними методами навчання, але й мати компетенції в галузі цифрових технологій. Інформаційно-цифрова компетентність педагога стає ключовим аспектом якісної освіти, оскільки цифрові інструменти активно стають необхідною складовою навчального процесу [78]. Сучасний педагог має володіти знаннями про різноманітні платформи, електронні ресурси, з метою їх ефективного використання в освітньому процесі. Це включає в себе вміння працювати з онлайн-інструментами, веб-ресурсами, хмарними сервісами та штучним інтелектом.

Одним із актуальних напрямів модернізації сучасної освіти є інтеграція відеоконтенту в освітній процес як ефективного засобу підвищення якості освітньої діяльності. Використання відеоматеріалів дозволяє урізноманітнити подання навчального матеріалу, сприяє формуванню стійкої навчальної мотивації, забезпечує індивідуалізацію навчання та сприяє розвитку ключових компетентностей здобувачів освіти. Динамічний і яскравий характер відеоконтенту активізує увагу здобувачів, сприяє їх залученню до

навчального процесу, робить заняття емоційно насиченими та змістовно привабливими.

До переваг впровадження відеоконтенту у структуру навчального процесу можна віднести такі аспекти:

- покращення сприйняття та запам'ятовування матеріалу, завдяки синергетичному впливу аудіовізуального супроводу на когнітивні процеси здобувача освіти;
- зростання пізнавального інтересу через емоційну насиченість, візуальну привабливість та зміну темпу подання інформації;
- можливість індивідуалізації навчання, що реалізується через доступ до відеоматеріалів різного рівня складності, темпів пояснення та мовного оформлення, які відповідають освітнім потребам конкретного здобувача;
- формування критичного мислення та медіаграмотності у процесі перегляду, обговорення й аналізу відеофрагментів, що спонукає здобувачів до рефлексії, аргументації власної думки та інтерпретації побаченого;
- збагачення освітнього середовища, що дає змогу ілюструвати складні процеси, демонструвати явища, які неможливо візуалізувати у звичайних умовах (наприклад, фізичні експерименти або аграрні технології), проводити віртуальні екскурсії;
- підвищення доступності навчання для здобувачів, які потребують гнучкого графіку або навчаються за дистанційною формою;
- раціоналізація часу викладача, що реалізується через використання вже створених відеоматеріалів як допоміжного або основного навчального ресурсу;
- можливість неодноразового перегляду, що надає здобувачам змогу повертатися до складних тем у зручний для них час.

Наукові джерела засвідчують, що залучення навчальних відео сприяє формуванню комунікативної компетентності, стимулює мотивацію до вивчення навчальної дисципліни, збагачує репертуар дидактичних засобів

педагога. З огляду на це, відеоконтент розглядається як дієвий інструмент реалізації компетентнісного підходу в сучасній вищій освіті [70].

Водночас важливо підкреслити, що не вся наявна відеопродукція відповідає критеріям педагогічної доцільності, наукової коректності та технічної якості. Це зумовлює потребу у створенні власних навчально-методичних відеоматеріалів, які враховують специфіку дисципліни, особливості цільової аудиторії та актуальні освітні цілі.

Clipchamp – хмарний сервіс для створення та редагування відео, що пропонує широкий спектр інструментів, зокрема запис відео із веб-камери, запис екрану, аудіо, синтез мовлення. Програма містить набір готових пропозицій аудіо та візуальних ефектів, а також інструменти редагування та монтажу (рис. 2.2.1).

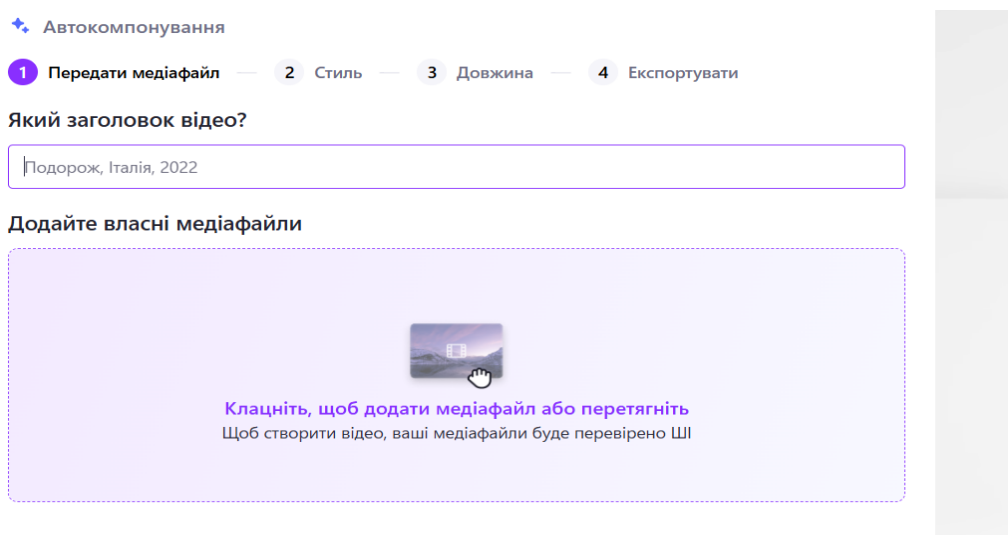

Рис. 2.2.1. Створення відеоконтенту за допомогою сервісу Clipchamp

Цей сервіс має простий та зрозумілий україномовний інтерфейс, що робить його максимально зручним для користувачів з будь-яким рівнем досвіду. Після створення відео зберігаються на цьому ж хмарному ресурсі, або є змога експортувати їх у інші середовища (OneDrive, YouTube, Google Диск, TikTok).

Хмарний інструмент **Renderforest** (рис. 2.2.2) дозволяє користувачам створювати потужні анімаційні відео. Програма містить інструменти редагування відео та візуалізації звуку, наявність великої кількості різних

відеошаблонів полегшує роботу при створенні навчального відео та дозволяє суттєво зекономити час.

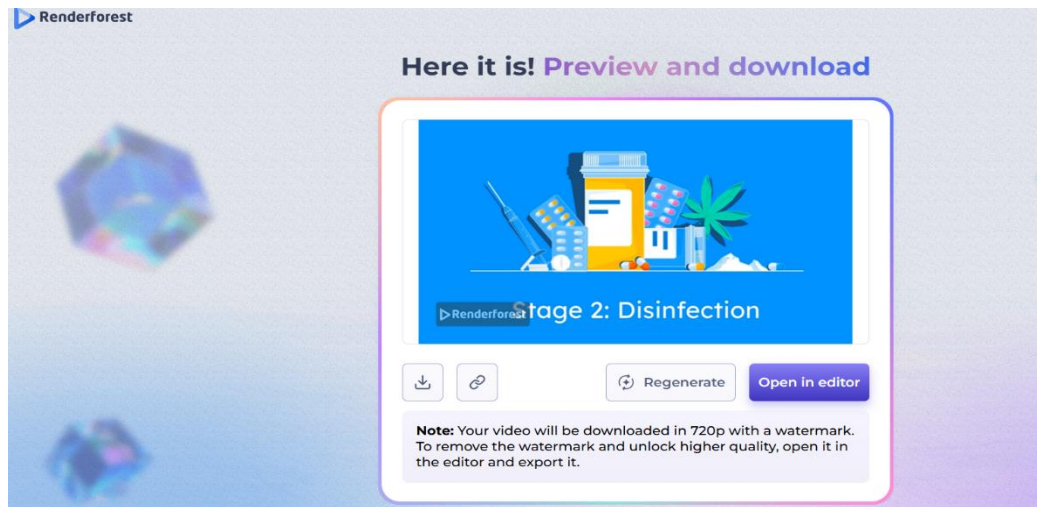

Рис. 2.2.2. Створення відеоматеріалів на Renderforest

При створенні відео за допомогою обох вищезазначених сервісів користувачеві пропонуються інструменти штучного інтелекту.

Говорячи про хмарні сервіси для роботи з відео, також варто проаналізувати сервіс **Youtube**, який є однією з найбільших та найпопулярніших світових платформ для перегляду, завантаження і спільного обміну відео. Містить інтегрований відеоредактор, який дозволяє редагувати відео безпосередньо на сайті, надає можливості організації відеотрансляцій у прямому етері. Завдяки даному сервісу педагоги можуть створити навчальний канал, на якому структуруватимуть власні відео.

Одним із цифрових інструментів, що допомагає удосконалити навчальний процес через структурування та урізноманітнення наочності, є **Gamma.app**. – платформа на базі штучного інтелекту, яка дозволяє створювати та оформлювати презентації на задану тему у найкоротший час. Варто лише вказати тему, написати план слайдів, чи завантажити інформацію у вигляді тез, а сервіс сам згенерує презентацію, запропонувавши дизайн та ілюстрації. Перевагами використання сервісу Gamma є легка візуалізація ідей, які хоче передати доповідач, зрозумілий інтерфейс, можливість редагування слайдів. Вносити зміни можна як безпосередньо у сервісі, так і у

завантаженій презентації в PowerPoint. Ділитися доступом до презентацій можна за допомогою QR-коду, або згенерованим посиланням (рис. 2.2.3).

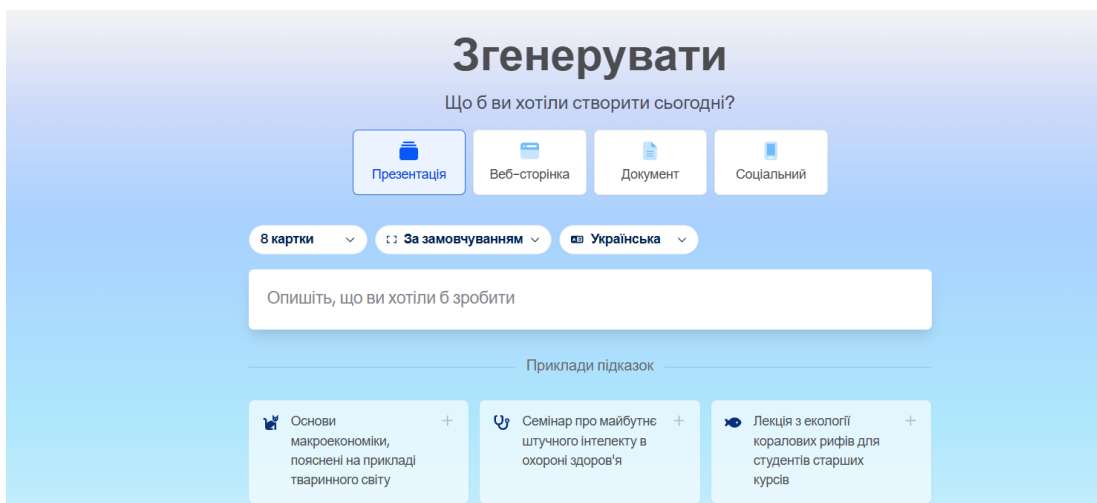

Рис. 2.2.3. Створення презентації за допомогою сервісу Gama app.

Prezi – онлайн-сервіс, що поєднує можливості створення інфографіки, мультимедійних презентацій, презентацій із записом відео та синхронізацією із візуальними матеріалами. Сервіс Prezi доступний як онлайн, так і офлайн. Схожі функції створення та редагування відео і презентацій містить сервіс **Canva**.

Технології штучного інтелекту стають все більш значущими в контексті створення відеоконтенту та презентацій, демонструючи потенціал для перетворення способу, яким ми споживаємо та виробляємо контент [73].

Однак варто зазначити, що для точних наук, де мультимедіа повинна містити чітку достовірну інформацію, яка супроводжується відповідними ілюстраціями, схемами, фотографіями, використання можливостей ШІ можливо лише за умови абсолютного розуміння користувачем, яка інформація повинна висвітлюватися, з її ретельною вичиткою та редагуванням.

Значний потенціал у підвищенні ефективності навчання має впровадження у навчальний процес електронних підручників. Ці інтерактивні засоби дозволяють здобувачам занурюватися у вивчену тему, автоматизують всі етапи навчання, розпочинаючи подачею матеріалу та

завершуючи контролем знань. Вони надають цілісне та інтерактивне навчальне середовище, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення. До сервісів, які дозволяють створювати інтерактивні електронні посібники із використанням різноманітних інструментів та функцій, таких як вставка зображень, анімаційних елементів, відео, аудіофайлів та інтерактивних гіперпосилань, можна виокремити Joomag та Flipsnack.

Joomag – це платформа для цифрового видавництва, що відрізняється своєю універсальністю і можливістю інтегрувати різноманітні мультимедійні елементи. Її вигляд включає зручний інтерфейс разом з потужними функціями, такими як спільна робота в реальному часі, аналітика та можливості електронної комерції. Особливістю сервісу є можливість легкого створення інтерактивних публікацій та цікавого цифрового контенту (рис. 2.2.4).

Рис. 2.2.4. Створення інтерактивного контенту у Joomag

Flipsnack є надзвичайно зручним для створення цифрових зошитів завдяки своєму інтуїтивно зрозумілому редактору з функцією перетягування та опускання. Його особливість полягає в наявності шаблонів та опцій, що дозволяє користувачам створювати візуально вражаючі публікації (рис. 2.2.5).

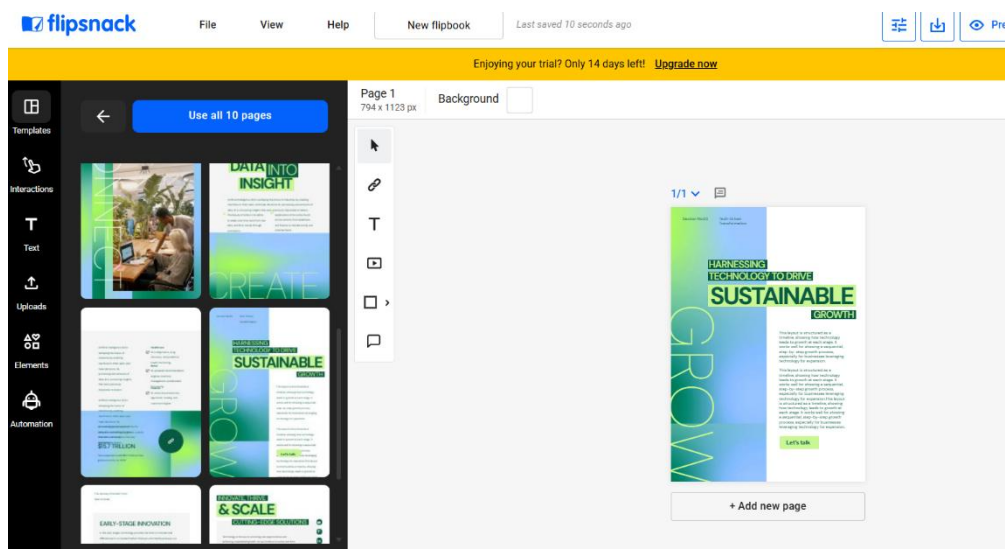

Рис. 2.2.5. Створення електронних посібників за допомогою FlipSnack

Організація вебінарів та конференцій можлива завдяки використанню платформ **Zoom**, **Google Meet**, **Microsoft Teams**. Окрім традиційних функцій деякі програми для реалізації інтерактивної взаємодії дозволяють ставити запитання та проводити опитування, користуватися інтерактивними дошками, голосувати, об'єднуватися в мінігрупи тощо. Ці програми дозволяють реалізувати різні види інтерактивного спілкування, зокрема: бесіда, діалог, диспут, дискусія, дебати, а також такі інноваційні методи як ділова та рольова гра, мозковий штурм, тренінг тощо. Наявність окремих кімнат дозволяє реалізацію інтерактивного методу – інтерв'ю.

Інструментами для організації тестування, якими користуються викладачі університету найчастіше є **Google Forms**, які дозволяють створювати опитувальники різних видів з множиною виборів.

Активно на теперішній час використовується платформа онлайн-навчання **Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment)**, що у перекладі означає модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище (рис. 2.2.6). Ця платформа уможлиблює використання навчальних завдань, які розроблені на принципах проблемності, інтерактивності, самооцінювання, самоконтролю та має вагомий вплив на розвиток професійних і особистісних якостей здобувачів освіти [77]. Онлайн платформа Moodle сприяє широкому використанню дидактичних принципів

активності, наочності, доступності та індивідуалізації, з її допомогою також здійснюється тестування здобувачів [60].

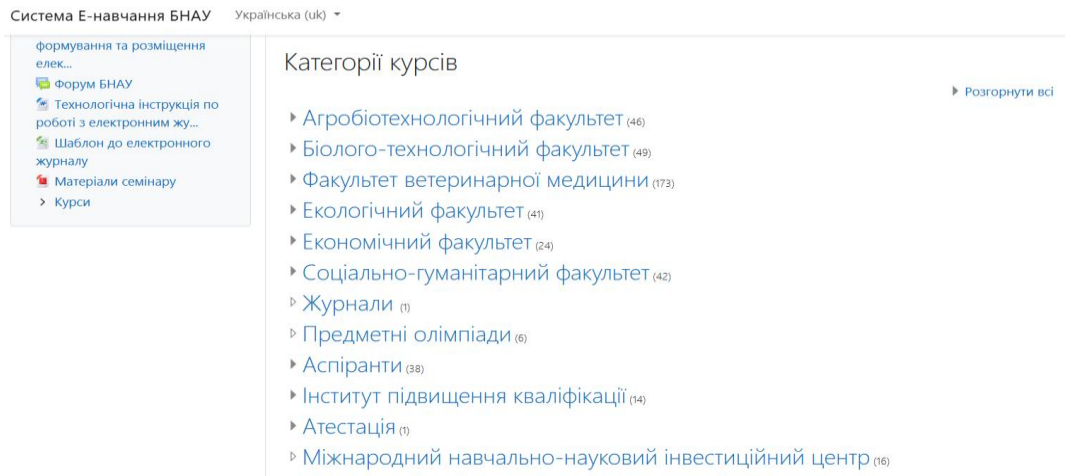

Рис. 2.2.6. Система електронного навчання БНАУ (Moodle)

Перевагами використання електронної системи Moodle є необмежена кількість користувачів, широкий доступ до платформи (можливість створення віртуальної групи здобувачів та викладачів з метою реалізації стратегій управління освітнім процесом); забезпечення сприятливих умов для самостійної роботи (змога навчатися дистанційно); застосування індивідуального підходу до навчання; активізація творчих здібностей здобувачів; розвиток їх пізнавальних інтересів; швидкий зворотній зв'язок між викладачем та здобувачами освіти.

Для спільної роботи та мозкового штурму використовується **Jamboard**, де здобувачі можуть обговорювати тему за допомогою нотаток, різноманітних ілюстрацій, використовуючи стікери; кожен може додавати те, що знайде самостійно, виконувати вправи. Дошка **Miro** має дуже багато можливостей для інтерактиву, брейнштормінгу, створення цікавих вправ, використовується також для створення презентацій, проведення лекцій. Цікавим хмарним сервісом для командної роботи у вигляді дошки з картками є **Trello**, основна мета якого полягає в управлінні задачами. Принцип роботи ґрунтується на методології Kanban, відповідно до якої окремі завдання складаються таким чином, щоб мати змогу легко візуалізувати кожну частину робочого процесу. У той же час члени команди розподіляють між

собою виконання окремих задач, результативність яких легко відстежувати. Навчальною платформою, за допомогою якої можна проводити інтерактивні заняття та перевірку знань студентів за допомогою онлайн-тестування є **Kahoot!** Активно розвивати лексичну компетенцію, перевіряти знання та працювати в команді над вирішенням спільного завдання у вигляді інтерактивної гри дозволяє сервіс **Quizlet** [61, 62].

Упровадження інтерактивних технологій у процес навчання значною мірою сприяє його інтенсифікації та активізації пізнавальної діяльності здобувачів [9]. На відміну від традиційних методів викладання, застосування інтерактивних форм у рамках дослідно-експериментальної роботи дає змогу суттєво підвищити ефективність освітніх занять, активізувати інтерес майбутніх фахівців аграрної сфери до обраного професійного шляху, а також сприяє формуванню стійкої внутрішньої мотивації до навчання.

Крім того, такі методи сприяють розвитку низки важливих професійних і особистісних якостей: комунікативної компетентності, вміння налагоджувати міжособистісні взаємодії, здатності до аналізу та критичного мислення. Вони формують навички відповідального ставлення до власної діяльності, планування особистих дій, самоконтролю та самооцінки. Побудова педагогічної діяльності на таких засадах дозволяє забезпечити високу мотивацію, міцність знань, активувати уміння працювати в команді, зберігаючи цінність індивідуальності, свободу самовираження, що робить їх висококваліфікованими і затребуваними спеціалістами своєї галузі.

Впровадження інноваційних методів у освітній процес та використання інтерактивних цифрових технологій проводиться на трьох рівнях:

1. Загальний рівень – інновації використовуються на рівні освітніх програм конкретного закладу освіти. Сюди відносяться веб-платформи для навчання, інтерактивні підручники, використання віртуальної реальності та інших інструментів, направлених на полегшення навчання та активізацію залученості здобувачів освіти.

2. Предметно-лабораторний рівень – використовуються для певного предмету чи дослідження. Може включати використання віртуальних лабораторій, комп'ютерних програм для моделювання та аналізу; інноваційних методів, спрямованих на покращення засвоєння конкретного матеріалу.

3. Локальний рівень – використовуються в якості окремих елементів освітнього процесу. Це використання онлайн-тестів для перевірки знань, мультимедійні презентації, мобільні додатки для самостійного навчання.

2.3 Оцінка реалізації комплексної системи використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі Білоцерківського національного аграрного університету

Інноваційні форми організації освітнього процесу характеризуються беззаперечною теоретичною та практичною цінністю і можуть бути використані викладачами для забезпечення досягнення мети – професійного та особистого розвитку здобувача освіти, становлення його професійної компетентності.

З метою оцінки стану впровадження інноваційних методів в освітній процес Білоцерківського національного аграрного університету нами було проведено анкетування науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти. Респондентами були 50 педагогічних працівників та 128 здобувачів освіти бакалаврського та магістерського рівнів.

Проведене опитування дозволило зібрати інформацію про ефективність впровадження інноваційних технологій на кожному з цих рівнів. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого вдосконалення освітнього процесу та визначення векторів подальшого розвитку у галузі освіти.

Аналіз даних рисунка 2.3.1 показав, що за результатами опитування викладачів щодо їхнього ставлення до використання інноваційних методів у професійній діяльності було виявлено 70,0 % респондентів, які вважають застосування інновацій у викладанні дисциплін цікавим та перспективним напрямом.

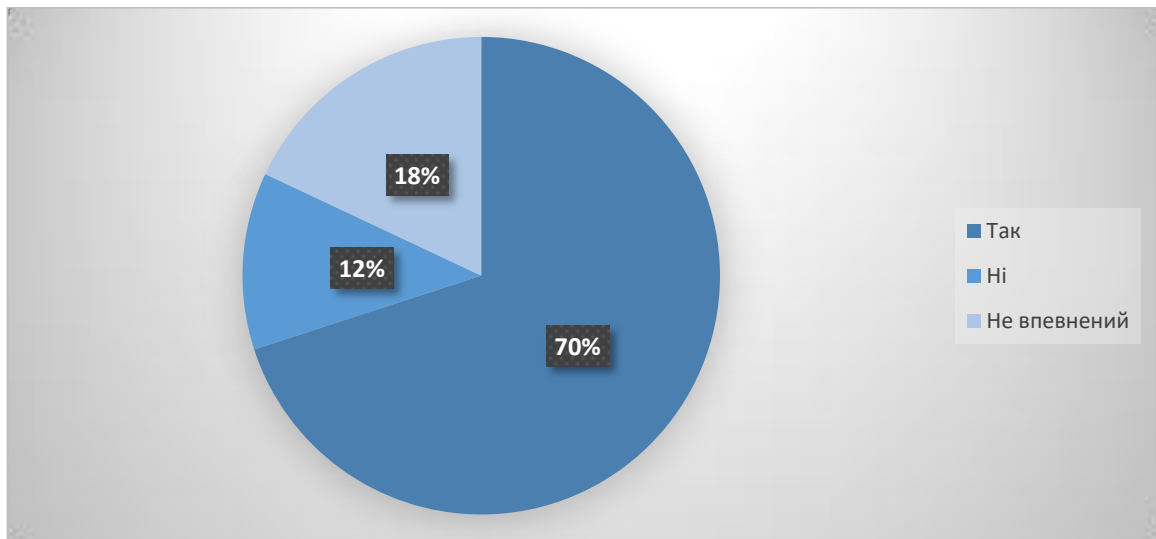

Рис. 2.3.1. Результати опитування «Чи цікавлять вас інновації в діяльності викладача?»

Разом з тим, 18,0 % опитаних (майже кожен п'ятий викладач) висловили невизначену позицію щодо інновацій у навчанні, зазначивши, що не впевнені у доцільності або можливості їхнього застосування. Також 12,0 % респондентів (6 осіб) зазначили, що не цікавляться впровадженням інновацій у власній педагогічній діяльності. Цей показник хоч і є відносно невисоким, проте несе певну загрозу для цілісного розвитку інноваційного освітнього середовища. Можна припустити, що такі викладачі дотримуються традиційного підходу до навчання, можливо, через консервативні переконання, втому від змін або відсутність підтримки з боку адміністрації. Їхня участь у змінах потребує індивідуального супроводу, психологічної підтримки, а також демонстрації успішних кейсів застосування новітніх методик у суміжних дисциплінах.

Також викладачам запропоновано обрати декілька причин, які гальмують упровадження інноваційних методів в освітній процес. Результати опитування викладачів дозволили виявити низку об'єктивних та суб'єктивних чинників, які уповільнюють впровадження інноваційних методів у закладах вищої освіти. Розподіл відповідей учасників дослідження подано в кількісному вираженні, що дозволяє провести якісний аналіз проблемних аспектів (рис. 2.3.2).

Рис. 2.3.2. Результати опитування «Причини, які гальмують впровадження інновацій в освітній процес ЗВО»

Найчастіше викладачі вказували на психологічну неготовність здобувачів освіти до сприйняття інновацій (25,0 %), що становить найбільшу частку серед усіх варіантів. На другому місці (19,5 %) серед причин, які на їхню думку гальмують впровадження інновацій є обмежений ресурс часу, у зв'язку із чим педагог не має змоги якісно підготувати, адаптувати чи апробувати інноваційні методи в повному обсязі. Дещо менша кількість опитуваних визначила перешкодою впровадження інновацій недостатній рівень матеріального забезпечення (відсутність сучасного обладнання, мультимедійної техніки, спеціалізованого програмного забезпечення, нестабільний доступ до інтернету) – 14,1 %; поспішне впровадження інновацій – 13,3 %. Надмірна насиченість навчального матеріалу та погане

володіння комп'ютером обрала найменша кількість викладачів – 10,2 та 7,0 % відповідно.

Дані на рисунку 2.3.3 демонструють результати відповідей науково-педагогічних працівників стосовно того, які саме інноваційні технології або підходи використовуються ними в освітньому процесі. Ці дані дозволили визначити домінантні засоби, які застосовуються на практиці, а також окреслити загальні тенденції цифрової трансформації навчального процесу.

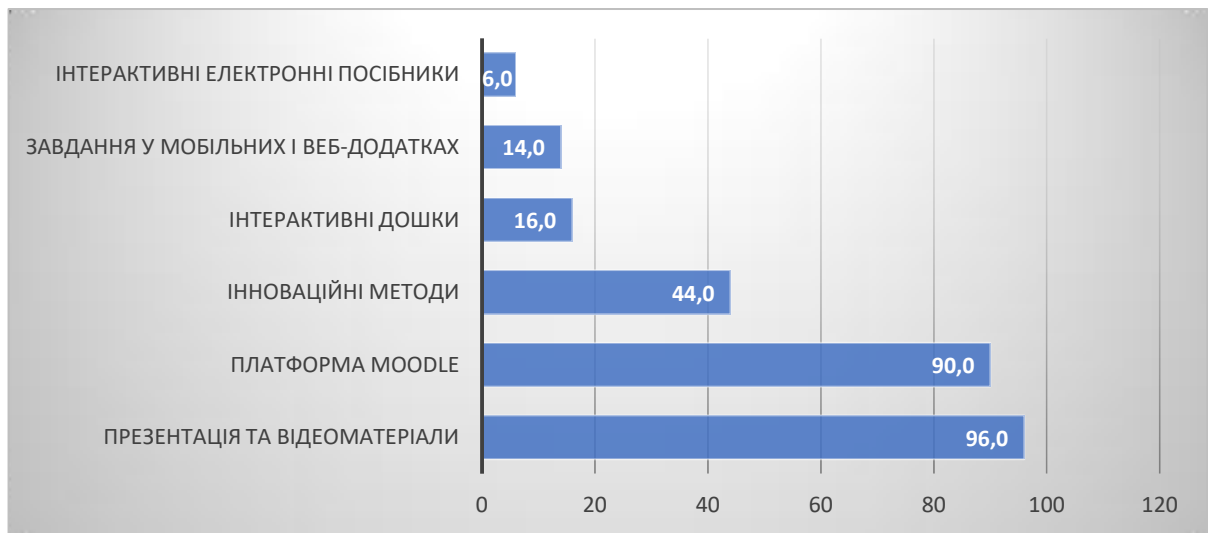

Рис. 2.3.3. Результати опитування «Які інновації використовуєте в освітньому процесі?»

Абсолютна більшість респондентів (96,0 %) зазначили, що регулярно використовують презентації та відеоматеріали у своїй викладацькій практиці. Така форма подання навчального контенту є однією з найпоширеніших і найзручніших для впровадження в аудиторному або дистанційному форматі. Відео й мультимедійні презентації не лише підвищують наочність викладу, а й сприяють кращому засвоєнню матеріалу, активізують увагу здобувачів освіти та підтримують мотивацію до навчання.

На другому місці за популярністю – використання платформи Moodle (90,0 % викладачів), що свідчить про високий рівень впровадження елементів дистанційного та змішаного навчання, адже Moodle як система управління навчанням забезпечує можливість формування електронних курсів, оцінювання, організації зворотного зв'язку, автоматизації частини

педагогічних процесів. Такий підхід відповідає сучасним вимогам гнучкості й персоналізації навчання.

Інноваційні методи навчання були відзначені 44,0 % викладачів. Йдеться про використання дискусій, ділових ігор, рольових моделювань, кейс-методів, тренінгів тощо. Це демонструє прагнення до активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, залучення їх до інтерактивного діалогу, формування комунікативних і аналітичних навичок.

Порівняно менше респондентів зазначили використання інтерактивних дощок (16,0 %), завдань у мобільних і веб-додатках (14,0 %) та інтерактивних електронних посібників (6,0 %). Однак, варто зазначити, що ці інструменти є високопотенційними для створення мобільного, динамічного й адаптивного навчального середовища, особливо в умовах цифровізації освіти.

Далі доцільно навести результати опитувань здобувачів освіти стосовно частоти використання інновацій в освітньому процесі педагогічними працівниками (рис. 2.3.4).

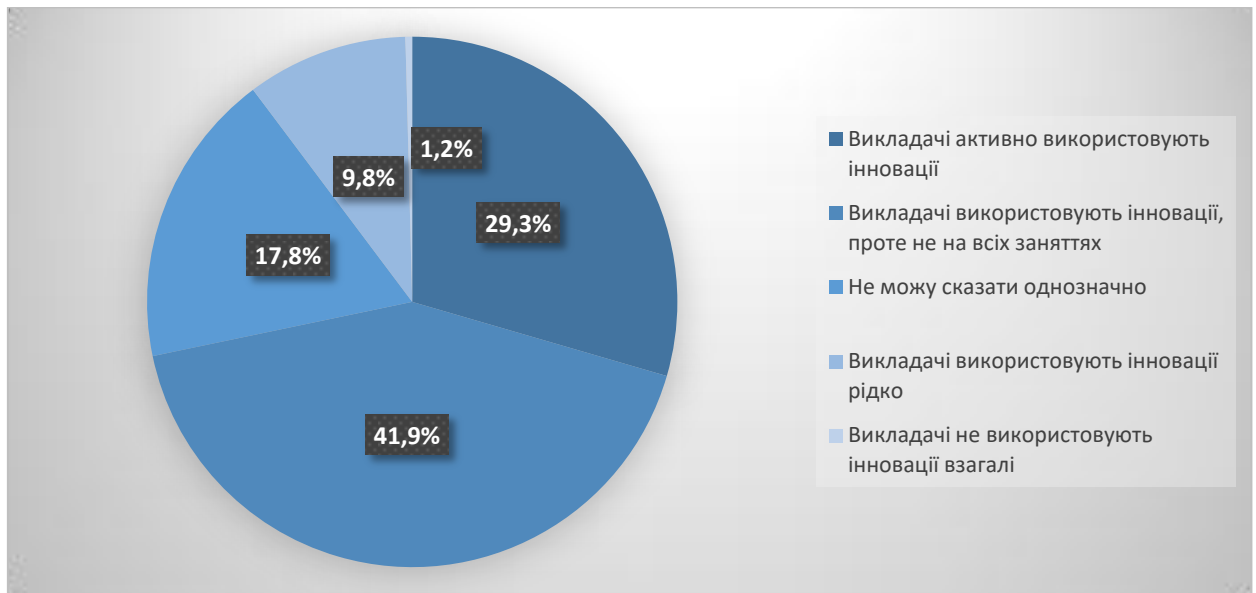

Рис. 2.3.4. Результати опитування «Як часто викладачі використовують інновації?»

Можна зробити висновки, що 41,9 % опитаних здобувачів вважають, що працівники активно використовують інновації в освітньому процесі; 29,3 % – що викладачі використовують інновації, однак роблять це не на всіх

заняттях; 17,8 % не можуть однозначно сказати, чи використовують викладачі інновації на заняттях; 9,8 % здобувачів освіти вважають, що педагоги досить рідко використовують інновації на заняття; про те, що інновації зовсім не використовуються відповіли троє здобувачів освіти (1,2 %).

Також було проведено опитування з метою визначення психологічної готовності здобувачів освіти до інновацій (рис. 2.3.5).

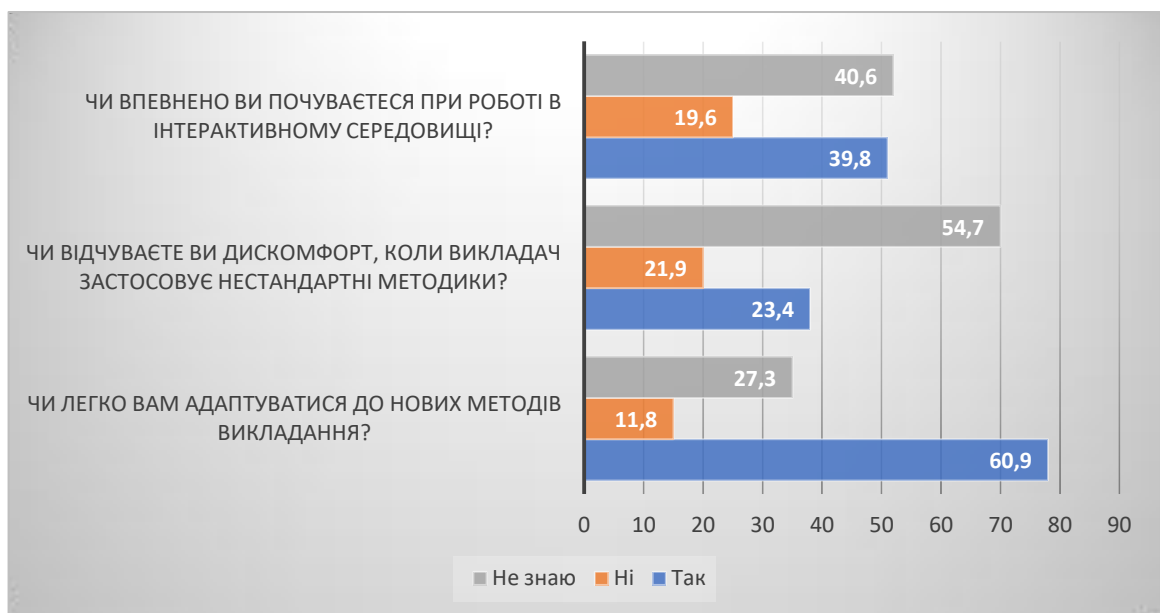

Рис. 2.3.5. Результати визначення психологічної готовності здобувачів освіти до інновацій

Встановлено, що 60,9 % здобувачів легко адаптуються до нових методів викладання, при цьому 11,8 % важко сприймають їх зміну. Майже третина респондентів (27,3 %) не змогла визначитися з відповіддю, що може свідчити про відсутність чіткого уявлення щодо сутності інноваційних методів або про недостатній досвід взаємодії з ними.

Відповіді на запитання «Чи відчуваєте ви дискомфорт, коли викладач застосовує нестандартні методики?» демонструють дещо насторожену позицію здобувачів стосовно інновацій. Лише 21,9 % опитаних чітко заперечили наявність дискомфорту, що свідчить про впевненість і позитивне ставлення до новаторських підходів у навчанні. Водночас 23,4 % студентів

прямо вказали на дискомфорт, що є важливим сигналом для викладачів щодо необхідності м'якої адаптації студентів до інновацій, пояснення мети та логіки нових методів. Особливо показовим є те, що більше половини респондентів (54,7 %) не змогло чітко висловити свою позицію, що може свідчити про емоційну невизначеність, страх зробити помилку або невпевненість у власних силах в умовах нових форм навчання.

Лише 39,8 % опитаних здобувачів освіти відчують упевненість при роботі в інтерактивному середовищі. Водночас значна частка студентів (19,6 %) зазнають труднощів, що може бути пов'язано як з технічними навичками, так і з особистісними чинниками. Крім того, 46,0 % опитаних не мають сформованої думки, що вказує на потребу в цілеспрямованому формуванні комфортного освітнього середовища.

Для характеристики ефективності впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес ЗВО нами було обрано чотири ключових критерії, кожен з яких представлено трьома рівнями (високий, середній, низький):

1. Когнітивний – оцінює рівень знань, розуміння навчального матеріалу та здатність до аналітичного мислення (високий – глибокі й системні знання, здатність самостійно аналізувати, узагальнювати інформацію, робити логічні висновки; середній – володіють основними знаннями, здатні виконувати типові завдання за зразком, робити елементарні узагальнення, але потребують підтримки для складніших аналітичних дій; низький – мають фрагментарні знання, погано орієнтуються в навчальному матеріалі, припускаються помилок у простих логічних операціях).

2. Мотиваційний – визначає рівень навчальної мотивації, зацікавленості у процесі навчання та прагнення до саморозвитку (високий – стійка внутрішня мотивація до навчання, активна участь у заняттях, ініціатива, самостійний пошук додаткової інформації; середній рівень – мотивація носить ситуативний характер, здобувачі можуть виявляти інтерес у межах окремих тем; низький – відсутність зацікавленості у навчальному процесі, байдужість до результатів навчання).

3. Комунікативний – оцінює здатність здобувачів до ефективної взаємодії з викладачами та одногрупниками, участь у дискусіях, уміння працювати в команді (високий – активне спілкування, аргументоване висловлення своєї думки, ефективна робота у групах; середній – спілкування є вибіркоvim або несистематичним, участь у комунікації переважно за необхідності, труднощі у формулюванні думок або взаємодії в колективі; низький – відсутність комунікативної активності, труднощі в побудові діалогу).

4. Операційний – відображає рівень сформованості практичних умінь і навичок, здатність застосовувати знання на практиці (високий – вміле застосування знань у практичних ситуаціях, самостійне планування та організація діяльності; середній – здобувачі виконують завдання за інструкціями, потребують методичної підтримки; низький – практичні навички недостатньо сформовані, здобувачі часто потребують допомоги навіть у простих завданнях).

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що в більшості викладачів та здобувачів сформоване позитивне ставлення викладачів до інновацій. Однак попри загальну відкритість до нових методів, значна частина здобувачів освіти проявляє емоційну невпевненість, дискомфорт або не має сформованої позиції щодо інновацій. Що потребує поступового впровадження нових методик. Доречними також буде проведення тренінгів для викладачів з метою формування у них спроможності легко впроваджувати інноваційні методи і технології в освітній процес.

Висновки до другого розділу

Проведене дослідження дозволило окреслити ключові характеристики освітнього середовища Білоцерківського національного аграрного

університету та оцінити практику впровадження інноваційних методів навчання у підготовці фахівців аграрної галузі.

Організація освітнього процесу в БНАУ здійснюється відповідно до чинних нормативно-правових документів і базується на принципах гнучкості, практичної спрямованості, індивідуалізації навчання та академічної доброчесності. В університеті створено належне ресурсне середовище для поєднання традиційних і новітніх освітніх підходів.

Інноваційні методи поступово інтегруються в освітню практику, серед яких найбільш поширеними є кейс-метод, ділова та рольова гра, мозковий штурм, метод проєктів, тренінг, інтерактивна лекція, «перевернутий клас», проблемний метод. Серед цифрових сервісів важливо відзначити мультимедійні презентації, відеоконтент, використання електронної платформи Moodle. Водночас застосування мобільних застосунків, інтерактивних електронних посібників і SMART-обладнання є поодиноким.

Результати анкетування свідчать про загалом позитивне ставлення викладачів до впровадження інновацій (70,0 % зацікавлені в їх використанні), однак відзначаються й стримувальні чинники, зокрема: психологічна неготовність студентів (найчастіше згадувана причина), обмеженість ресурсів, дефіцит часу та загальна інертність системи.

Психологічна готовність студентів до інновацій є нерівномірною. Хоча більшість з них виявляють відкритість до нових методів, значна частина демонструє емоційну невизначеність або дискомфорт, що свідчить про потребу в м'якому, поетапному впровадженні інноваційних методик і розвитку цифрової, комунікативної та навчальної самостійності.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

3.1 Організація і проведення педагогічного експерименту

Педагогічний експеримент є однією з основних форм емпіричного дослідження, що дозволяє перевірити ефективність нових методів, засобів або організаційних форм навчання у реальних умовах освітнього процесу. Мета педагогічного експерименту полягає в отриманні нових знань, розробці та апробації певних нововведень, виявленні організаційно-педагогічних, організаційно-методичних та психолого-педагогічних умов досягнення нового рівня якості освіти.

Основними сутнісними ознаками педагогічного експерименту є: наявність гіпотези; орієнтація на отримання принципово нового знання, що включає виокремлення факторів, які впливають на результати педагогічної діяльності; використання наукового стилю для описання експериментальної діяльності; розробка програми експерименту; створення експериментальних розробок; забезпечення достовірності, відтворюваності результатів експерименту та ін.

Метою експерименту, проведеного в межах даного дослідження, було з'ясування результативності впровадження інноваційних методів навчання в освітньому процесі Білоцерківського національного аграрного університету.

Завдання експерименту:

- розробити педагогічні умови реалізації інноваційних методів навчання;

- визначити критерії та показники рівня підготовленості здобувачів освіти;
- здійснити порівняльний аналіз результатів навчальної діяльності контрольної та експериментальної груп;
- виявити динаміку змін у навчальній активності та професійній мотивації здобувачів.

Експеримент проводився на базі агробіотехнологічного факультету Білоцерківського національного аграрного університету (січень – квітень 2025 року). До участі було залучено шість академічних груп здобувачів четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 201 «Агрономія». Загальна кількість учасників склала 128 осіб, з яких 67 осіб увійшли до експериментальної групи, а 61 особа – до контрольної.

Педагогічний експеримент було реалізовано у три взаємопов'язані етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Кожен із них мав чітко визначені цілі, методи дослідження та інструментарій, що забезпечили об'єктивність і достовірність отриманих результатів.

1. Констатувальний етап

Метою даного етапу було з'ясування вихідного рівня сформованості у студентів професійних компетентностей, готовності до навчання з використанням інноваційних методів, а також їх психологічної налаштованості на сприйняття нових освітніх підходів.

На цьому етапі було проведено:

- анкетування студентів з метою виявлення рівня мотивації, ставлення до навчального процесу, попереднього досвіду участі в інноваційних формах навчання;
- спостереження за навчальною активністю під час традиційних занять;
- діагностичні контрольні роботи для визначення фактичного рівня знань і вмінь;

– аналіз навчальної документації та успішності студентів за попередній період.

На основі отриманих даних було здійснено формування експериментальної та контрольної груп, які були співвідносними за рівнем знань, кількістю студентів, статтю та спеціальністю, що забезпечило валідність порівняльного аналізу.

2. Формувальний етап

Цей етап експерименту передбачав цілеспрямоване впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес експериментальної групи. Навчальні заняття в цій групі проводилися з використанням таких інноваційних форм:

- інтерактивні лекції з мультимедійним супроводом;
- проєктна діяльність з груповою та індивідуальною формою роботи;
- використання навчальних відеоматеріалів, презентацій, анімацій;
- кейс-методи та ситуаційне моделювання професійних ситуацій;
- дискусії, дебати, ділові ігри для формування аналітичного мислення та комунікативних навичок.

У той же час у контрольній групі заняття проводились традиційними методами, без впровадження експериментального чинника.

Під час формувального етапу експерименту здійснювалося систематичне спостереження за діяльністю здобувачів, рівнем їх залученості, активністю, змінами у ставленні до освітнього процесу. Для цього також використовувався журнал педагогічних спостережень, хронологічний моніторинг успішності.

3. Контрольний етап

Метою контрольного етапу експерименту було зіставлення результатів навчання в експериментальній та контрольній групах та оцінка впливу впроваджених інноваційних методів на формування фахових компетентностей.

На цьому етапі проведено:

- повторне діагностування знань (контрольні завдання, модульні роботи);
- підсумкове анкетування студентів щодо рівня мотивації, сприйняття нових методик і задоволеності освітнім процесом;
- порівняльний аналіз змін у поведінці та навчальній активності;
- якісний аналіз рефлексій студентів щодо участі в інноваційних формах навчання.

Отримані результати були зведені до порівняльної таблиці, що відображала динаміку змін за визначеними критеріями: когнітивним, мотиваційним, комунікативним та операційним, які були ретельно описані в другому розділі (додаток А).

Таким чином, логічна структура педагогічного експерименту дозволила виявити вплив інноваційних методів на якість навчання та професійну підготовку студентів, а також обґрунтувати доцільність їх широкого впровадження у практику вищої аграрної освіти.

3.2 Комплексна система впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес Білоцерківського національного аграрного університету

Успішне впровадження інноваційних методів навчання в сучасному закладі вищої освіти потребує науково обґрунтованої комплексної системи, яка враховує специфіку закладу, рівень підготовки здобувачів освіти, технічні можливості та кадровий потенціал. Комплексна система, що була розроблена й апробована в умовах Білоцерківського національного аграрного університету (БНАУ), базується на системному підході та передбачає поетапну інтеграцію інновацій у навчальний процес.

Розроблена система має структурно-функціональний характер і складається з таких компонентів:

1. Цільовий компонент – передбачає формулювання мети впровадження інновацій, яка полягає у підвищенні якості освіти, формуванні професійної компетентності та розвитку ключових навичок XXI століття: критичного мислення, комунікативності, інформаційної та цифрової грамотності.

2. Змістовий компонент – включає добір та адаптацію навчального матеріалу до нових форм подачі, інтеграцію дисциплін у міжпредметні модулі, впровадження актуальних кейсів, виробничих ситуацій, мультимедійних ресурсів.

3. Технологічний компонент – охоплює комплекс інноваційних методів та інструментів:

- інтерактивні лекції з мультимедійним супроводом;
- проєктне навчання;
- інтерактивні вправи;
- гейміфікація;
- використання онлайн-платформ (Moodle, Zoom, Google Classroom);
- мобільні застосунки;
- відеоконтент та інтерактивні навчальні посібники.

4. Організаційно-педагогічний компонент – передбачає координацію дій викладачів, навчально-методичних підрозділів і адміністрації, забезпечення умов для підвищення кваліфікації викладачів, удосконалення електронного середовища університету.

5. Оціночно-результативний компонент – включає систему моніторингу ефективності, яка реалізується через поточне, рубіжне та підсумкове оцінювання, а також самооцінювання здобувачами освіти, анкетування та педагогічні спостереження.

Розроблена система представлена на рисунку 3.2.1.

Рис. 3.2.1. Комплексна система реалізації інноваційних методів навчання у Білоцерківському національному аграрному університеті

Впровадження розробленої методики в БНАУ відбувалося у кілька послідовних етапів:

1. Підготовчий етап – аналіз готовності викладачів і здобувачів освіти до змін, діагностика наявних ресурсів, вибір методів, визначення навчальних дисциплін для пілотного впровадження;

2. Етап проєктування – створення навчально-методичних матеріалів, сценаріїв занять, електронного контенту, а також адаптація програм до інноваційних форматів.

3. Практичний етап – реалізація інноваційних методів безпосередньо в освітньому процесі, організація експериментального навчання у вибраних академічних групах.

4. Аналітико-корекційний етап – узагальнення результатів, аналіз ефективності, виявлення труднощів, коригування методичних підходів і поширення вдалих практик на інші курси та дисципліни.

Впровадження розробленої комплексної системи реалізації інноваційних методів навчання в освітньому процесі Білоцерківського національного аграрного університету було апробовано під час викладання навчальної дисципліни «Основи біотехнології рослин». Вибір саме цієї дисципліни зумовлений її міждисциплінарним характером, високим науково-технічним потенціалом та потребою в оновленні підходів до формування у здобувачів освіти фахових біотехнологічних компетентностей.

Цільовий компонент реалізувався через формулювання навчальних цілей відповідно до стандартів вищої освіти та компетентнісного підходу. Мета занять передбачала формування теоретичних знань з основ генетичної інженерії, мікроклонального розмноження, трансформації рослин, а також практичних умінь щодо застосування біотехнологічних методів у сільському господарстві.

Змістовий компонент було реалізовано шляхом оновлення навчальних матеріалів, включення до програми сучасних тем, таких як «CRISPR-технології», «Транскриптоміка» та «Фітопатогени у культурі тканин», що дало змогу поєднати фундаментальні знання із інноваційними науковими досягненнями.

На заняттях застосовувалися такі інноваційні методи та цифрові інструменти:

- проєктна робота: здобувачі в малих групах розробляли модель біотехнологічної лабораторії для певної культури (наприклад, міскантусу або картоплі) з описом усіх етапів мікроклонального розмноження.
- кейс-методи: аналіз конкретних виробничих ситуацій, пов'язаних з використанням трансгенних рослин, їх регулюванням та впливом на навколишнє середовище;

- використання платформи Moodle: доступ до електронного контенту, інтерактивних тестів, відеолекцій, форумів для обговорення.
- відеолaboratorії: перегляд та обговорення відео про проведення дослідів у культурі тканин, біореакторах тощо.
- інтерактивні опитування та голосування для активного залучення здобувачів під час лекцій.

У процесі реалізації комплексної системи було забезпечено методичний супровід викладача, адаптацію навчального навантаження, поєднання аудиторних і позааудиторних форм роботи. Здобувачі мали можливість обирати індивідуальні завдання відповідно до власних інтересів.

Оцінювання результатів проводилося в комплексі: застосовувалися модульний контроль, електронні тести, презентація проєктів, самооцінювання (рефлексивні щоденники), а також зворотний зв'язок через анкетування щодо ефективності методів навчання.

Реалізація запропонованої комплексної системи на заняттях із «Основ біотехнології рослин» підтвердила її ефективність у контексті сучасної аграрної освіти. Здобувачі освіти демонстрували підвищену пізнавальну активність, самостійність, інтерес до науково-дослідницької діяльності, зростання рівня сформованості як теоретичних знань, так і практичних умінь.

Запропонований підхід сприяв розвитку критичного мислення, формуванню відповідального ставлення до майбутньої професії, а також покращенню взаємодії між студентами й викладачем у навчальному середовищі

Однак, на нашу думку доцільним є проведення аналізу ефективності реалізованої моделі шляхом повторного анкетування здобувачів у контрольній та експериментальній групах.

3.3 Аналіз результатів педагогічного експерименту

Для оцінювання ефективності впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес Білоцерківського національного аграрного університету було використано систему якісного аналізу за чотирма ключовими критеріями: когнітивним, мотиваційним, комунікативним та операційним (додаток А). Кожен критерій оцінювався за трирівневою шкалою: високий, середній, низький рівень сформованості. Зіставлення результатів у контрольній та експериментальній групах, наведене в таблиці 3.3.1, дало змогу об'єктивно оцінити динаміку змін під впливом інноваційних освітніх технологій.

Таблиця 3.3.1

Характеристика рівнів сформованості технологічної культури здобувачів освіти на контрольному етапі експерименту

Критерій / рівень	Контрольна група, %			Експериментальна група, %		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Когнітивний	21,3	55,7	23,0	46,3	47,8	5,9
Мотиваційний	17,9	50,7	31,4	40,3	44,8	14,9
Комунікативний	16,4	41,8	41,8	37,3	50,7	12,0
Операційний	19,4	49,2	31,4	44,8	47,7	7,5

У контрольній групі спостерігається домінування середніх показників, зі значною часткою студентів з низьким рівнем за мотиваційним (31,4 %) і комунікативним (41,8 %) критеріями. Найбільший контраст спостерігається за комунікативним критерієм, що свідчить про ефективність використання інтерактивних методів навчання в розвитку командної взаємодії та професійного спілкування. Натомість, у експериментальній групі відзначено переважання високого та середнього рівнів, з досить низькою часткою низького – від 5,9 до 14,9 % залежно від критерія оцінювання.

Динаміка зміни рівнів сформованості здобувачів експериментальної групи на контрольному етапі наведена в таблиці 3.3.2.

Таблиця 3.3.2

Динаміка зміни рівнів сформованості критеріїв в експериментальній групі

Критерій	Високий рівень на констатувальному етапі, %	Високий рівень на контрольному етапі, %
Когнітивний	23,9	46,3
Мотиваційний	19,4	40,3
Комунікативний	13,4	37,3
Операційний	20,9	44,8

Аналіз результатів експерименту засвідчив позитивну динаміку підвищення рівнів сформованості всіх чотирьох ключових критеріїв у здобувачів експериментальної групи. Зокрема, за когнітивним критерієм, який відображає рівень засвоєння знань, розуміння основних понять і здатність до їх застосування, спостерігалось зростання частки студентів із високим рівнем сформованості з 23,9 % на констатувальному етапі до 46,3 % на контрольному. Це свідчить про ефективність використання інноваційних методів навчання, які сприяли більш глибокому усвідомленню навчального матеріалу, розвитку аналітичного мислення та здатності до міжпредметних узагальнень (рис. 3.3.1).

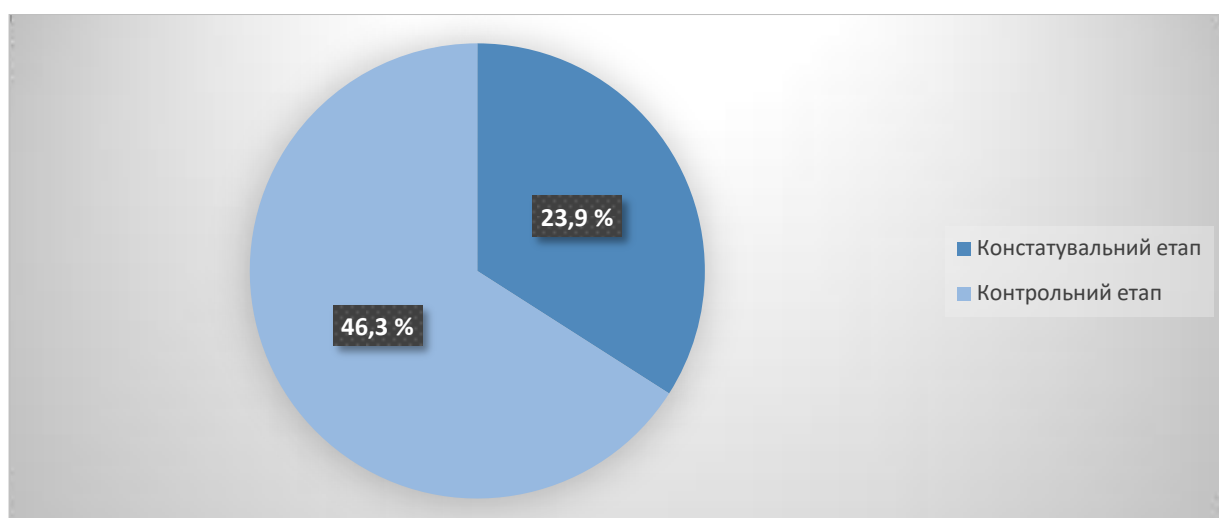

Рис. 3.3.1. Динаміка зміни рівня сформованості когнітивного критерію

Мотиваційний критерій, що оцінює рівень навчальної мотивації, зацікавленості у дисципліні, самостійності в здобутті знань, також продемонстрував позитивну динаміку. Якщо на початковому етапі високий рівень мотиваційної складової виявляли лише 19,4 % студентів, то після завершення навчального циклу таких стало вже 40,3 % (рис. 3.3.2). Це дає підстави стверджувати, що інноваційні методи, орієнтовані на активне включення студентів у навчальний процес, виконання практико-орієнтованих завдань та пошук інформації, сприяють посиленню внутрішньої мотивації до навчання.

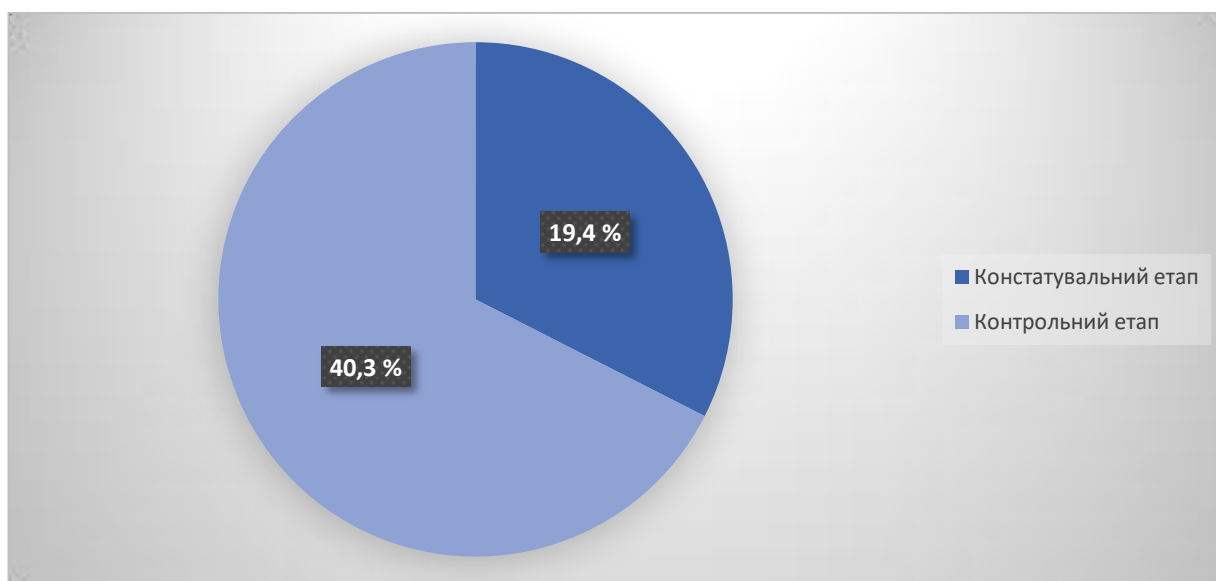

Рис. 3.3.2. Динаміка зміни рівня сформованості мотиваційного критерію

Чітке зростання зафіксовано і за комунікативним критерієм. Якщо на констатувальному етапі лише 13,4 % респондентів демонстрували високий рівень сформованості комунікативних умінь, то на контрольному цей показник сягнув 37,3 %. Це зростання пов'язане, зокрема, із впровадженням таких методів навчання, як ділові ігри та кейс-методи, що активно розвивають навички співпраці та ефективного спілкування (рис. 3.3.3).

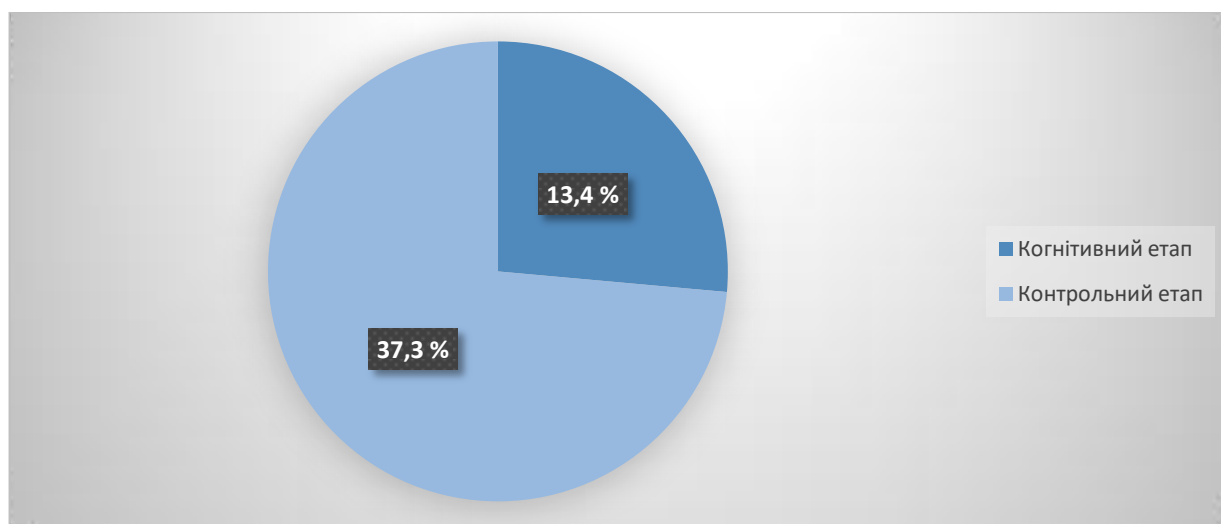

Рис. 3.3.3. Динаміка зміни рівня сформованості комунікаційного критерію

Не менш важливою є позитивна динаміка за операційним критерієм, який відображає здатність студентів застосовувати набуті знання на практиці, виконувати лабораторні й практичні завдання, самостійно організовувати навчальну діяльність. Високий рівень сформованості цього критерію на констатувальному етапі було зафіксовано у 20,9 % студентів, тоді як на контрольному етапі він зріс до 44,8 % (рис. 3.3.4). Це свідчить про те, що активне включення студентів у практичну діяльність, вирішення прикладних задач і використання дослідницьких методів дало змогу значно підвищити рівень їхньої професійної компетентності.

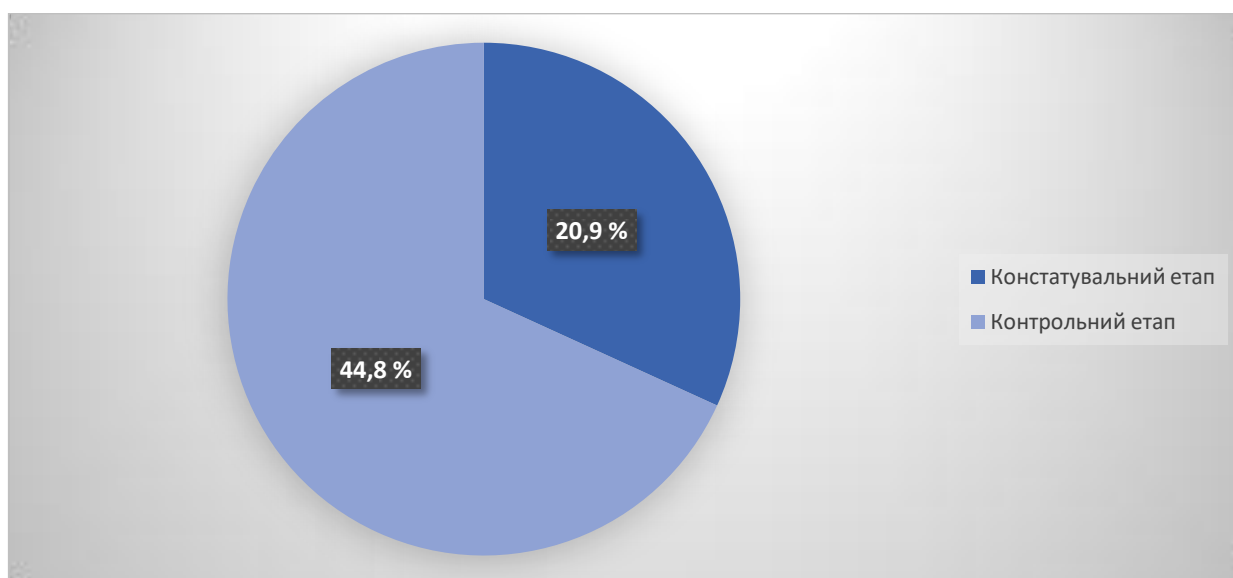

Рис. 3.3.2. Динаміка зміни рівня сформованості операційного критерію

Якісна подача матеріалу, візуалізація складних понять, а також залучення студентів до активного аналізу та застосування знань у нових контекстах сприяли більш глибокому й усвідомленому засвоєнню змісту. Використання інноваційних методів призвело до зростання рівня комунікативної активності, уміння аргументовано висловлювати власну позицію, ефективно співпрацювати з однокурсниками, дотримуючись етичних та професійних норм спілкування.

Узагальнені результати представлено на рис. 3.3.5.

Рис. 3.3.5. Результати тестування здобувачів експериментальної групи

Також нами було проведено повторне оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів. Динаміка рівня успішності здобувачів в контрольній та експериментальних груп наведена у таблиці 3.3.3.

Таблиця 3.3.3

Динаміка рівнів навчальної успішності здобувачів на контрольному етапі

Рівень успішності	Контрольна група				Експериментальна група			
	констатувальний		контрольний		констатувальний		Контрольний	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Високий	12	19,7	12	19,7	10	14,9	14	20,9
Достатній	26	42,6	31	50,8	30	44,8	39	58,2
Задовільний	19	31,1	16	26,2	22	32,8	12	17,9
Низький	4	6,6	2	3,3	5	7,5	2	3,0

Встановлено, що рівень успішності експериментальної групи значно покращився, порівняно з вихідним результатом, на 6,0 % зросла кількість здобувачів із високим рівнем знань, а також на 13,4 % – достатній рівень, що свідчить про ефективність даної моделі реалізації інноваційних методів навчання.

Висновки до третього розділу

У процесі проведення дослідно-експериментальної роботи було реалізовано низку послідовних дій, спрямованих на перевірку ефективності впровадження інноваційних методів навчання у вищій аграрній освіті. Результати дослідження підтвердили доцільність та результативність запропонованої комплексної системи у реальних умовах освітнього процесу Білоцерківського національного аграрного університету.

На етапі організації педагогічного експерименту було визначено мету, завдання, базу проведення дослідження, сформовано контрольну та експериментальну групи з дотриманням принципів об'єктивності та рівнозначності. Було здійснено діагностику вихідного рівня сформованості професійних компетентностей за когнітивним, мотиваційним, комунікативним та операційним критеріями.

Розроблено комплексну систему, яка включає п'ять взаємопов'язаних компонентів (цільовий, змістовий, технологічний, організаційно-педагогічний, оціночно-результативний), а також чітко визначені етапи реалізації: підготовчий, проєктувальний, практичний та аналітико-корекційний. Комплексна система була апробована в рамках викладання дисципліни «Основи біотехнології рослин», де були використані метод проєктів, кейс-метод, ділові ігри, інтерактивні лекції з використанням відеоматеріалів, гейміфіковані інструменти.

Результати педагогічного експерименту свідчать про значне покращення рівня сформованості професійних компетентностей в експериментальній групі у порівнянні з контрольною. Найбільш суттєві позитивні зміни зафіксовано за когнітивним та мотиваційним критеріями. Також спостерігалось зростання активності студентів, їх здатності до командної роботи, критичного мислення та практичного застосування знань. Констатувальний етап підтвердив об'єктивну потребу в оновленні методичного підходу, а контрольний – ефективність впроваджених змін.

Загалом, запропонована комплексна система використання інноваційних методів довела свою результативність у підвищенні якості навчального процесу, розвитку фахових навичок та модернізації змісту освітньої діяльності в аграрному університеті. Результати дослідження можуть бути рекомендовані для впровадження в інші дисципліни природничого та аграрного циклу, а також для розробки локальних стандартів інноваційного навчання у вищій школі.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження за темою кваліфікаційної роботи нами було теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено комплексну систему реалізації інноваційних методів навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Проаналізовано теоретичні засади досліджуваної проблеми. Встановлено, що інноваційні методи навчання розглядаються у сучасній науці як сукупність педагогічних підходів, що передбачають активну участь здобувача освіти в навчальному процесі, спрямованих на формування ключових і фахових компетентностей, розвиток критичного мислення, самостійності, комунікабельності та здатності до практичного застосування знань. Інноваційність методів виявляється в їхній спрямованості на зміну ролі викладача й студента, інтеграцію технологій і орієнтацію на особистісно-орієнтоване навчання.

Аналіз практики впровадження інноваційних методів у закладах вищої освіти показав наявність позитивних тенденцій, але також і певних труднощів, зокрема недостатню методичну підготовку педагогів, обмеженість ресурсного забезпечення, фрагментарність використання інновацій у навчанні. Актуальним є питання створення цілісної системи впровадження таких методів у ЗВО.

Досліджено використання інноваційних методів навчання в освітньому процесі Білоцерківського національного аграрного університету. Встановлено, що в університеті використовуються такі методи як: мозковий штурм, метод проєктів, кейс-метод, ділова та рольова гра, перевернутий клас, інтерактивна лекція, тренінг тощо. Оцінка реалізації комплексної системи показала загалом позитивне ставлення викладачів і студентів до інноваційних методів навчання, водночас виявила потребу в їх системному впровадженні.

До ключових умов ефективного впровадження інноваційних методів навчання віднесено: забезпечення стійкої позитивної мотивації здобувачів освіти на майбутню професійну діяльність, систематичне використання і урізноманітнення інноваційних методів навчання, забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу, створення доброзичливої емоційної атмосфери в освітньому процесі.

В ході проведення педагогічного експерименту, з метою перевірки ефективності було розроблено комплексну систему використання інноваційних методів, яка охоплює цільовий, змістовий, технологічний, організаційно-педагогічний та оціночно-результативний компоненти. Реалізація комплексної системи на прикладі дисципліни «Основи біотехнології рослин» підтвердила позитивну динаміку змін у рівнях сформованості когнітивних, мотиваційних, комунікативних та операційних компетентностей у студентів експериментальної групи, порівняно з контрольною. Застосування інноваційних технологій сприяло підвищенню пізнавальної активності, глибшому засвоєнню знань і розвитку здатності до самостійного навчання.

Розроблено інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу, яке включає систему завдань, інструктивно-методичні матеріали, критерії оцінювання, анкету самооцінки та систему моніторингу навчальних досягнень. Це створює передумови для ефективної реалізації інноваційних методів на системному рівні.

Запропоновано практичні рекомендації для вдосконалення освітнього процесу в ЗВО, які передбачають систематичне підвищення педагогічної майстерності викладачів, розширення інструментарію інноваційного навчання, адаптацію навчальних програм до потреб ринку праці та активне залучення здобувачів до формування змісту й форм освітньої взаємодії.

Таким чином, можна зробити висновки про ефективність комплексної системи впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес закладу вищої освіти, зокрема в умовах Білоцерківського національного

аграрного університету. Розроблена методика може бути адаптована до інших навчальних дисциплін і сприяти модернізації системи підготовки фахівців аграрної галузі відповідно до вимог сучасного ринку праці та стандартів вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва Г. М., Кравченко Н. В., Антоненко О. В. Використання ігрових технологій в процесі професійної підготовки студентів педагогічних закладів вищої освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2017. № 6 (119). С. 7–13.
2. Артюшина М. В. Інноваційна діяльність у професійно-технічній освіті: поняття, підходи, технології. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2014. № 37. С. 133–137.
3. Батечко Н. Г. Інноваційний вектор модернізації вищої освіти України *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2012. № 176 (188). С. 22–26.
4. Башкір О. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. 2018. Вип. 60. С. 33–44.
5. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. 2015. №1 (4). С. 27–33.
6. Білоцерківський національний аграрний університет. URL: <https://btsau.com.ua/> (дата звернення: 03.04.2025).
7. Бойчук Ю., Боярська-Хоменко А. Інновації у загальнопедагогічній підготовці майбутніх вчителів. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 2 (38). С. 14–19. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.382>
8. Братко М., Козир М. Педагогічна інноватика в змісті підготовки майбутніх викладачів вищої школи. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 6 (6). С. 101–114.
9. Братко М. В., Козир М. В. Педагогічна інноватика : навч.-мет. посіб. Київ : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2021. 272 с.

10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. В. Т. Бусел. Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. 1728 с.
11. Волошина О. В. Використання інтерактивних методів навчання при викладанні дисциплін педагогічного циклу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Педагогіка і психологія*. 2016. № 48. С. 13–16.
12. Гнатенко Т. С., Лисенко Н. В. Використання інноваційних технологій навчання у ЗВО в умовах змішаного навчання. *Health & Education*. 2023. № 1 С. 14–21.
13. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 3-тє вид. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
14. Довжук І. В. Інноваційні методи навчання студентів документознавців. *Соціум. Документ. Комунікація : збірник наукових статей*. 2018. № 5. С. 164–178.
15. Золотарьова Г. М. Інноваційна педагогічна діяльність як рушійна сила розвитку науки та освіти України. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2010. № 24. С. 79–85.
16. Інноваційні процеси в освіті: від новаторського руху вчителів до інновацій у підготовці педагогічних кадрів: монографія / Комар О. А. та ін. Умань : Візаві, 2020. 234 с.
17. Інноваційність розвитку вищої педагогічної освіти: від теорії до практики: колективна монографія. / за ред. Л. Л. Хоружої. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 232 с.
18. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / за ред. Г.Л. Єфремової. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.
19. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія / за ред. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.
20. Інноваційні технології навчання: навч. посіб. / Бахтіярова Х. Ш. та ін. Київ: НТУ, 2016. 171 с.

21. Кільченко А. В., Шиненко М. А. Цифрова трансформація і перехід до інноваційної інфраструктури освіти і науки: зарубіжний досвід. *Мультимедійні технології в освіті та інших сферах діяльності: тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. м. Київ, 02 лист. 2021 р. / НАУ. Київ, 2021. С. 55–56.*
22. Клімова Г. П. Інноваційний розвиток вищої освіти України: методологічний аспект аналізу. *Право та інноваційне суспільство*. 2013. № 1. С. 107–124.
23. Козіброда Л. В., Мкртічян О. А., Корчагін М. В., Коновалов В. В., Куявець Д. М. Впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес викладання фізичного виховання та спорту. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 16. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15067514>
24. Кохан О. М., Магден О. Г., Михайлова Н. О. Сучасні методи та інноваційні технології викладання іноземної мови в закладах вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. № 213. С. 164–168.
25. Кошечко Н. Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі. *Педагогіка*. 2015. № 1 (1). С. 35–38.
26. Кремень В. Інноваційність і освіта. Рідна школа. 2012. № 4–5. С. 7–12.
27. Кучер В., Рожнова Т. Застосування інновацій у процесі організації освітнього процесу здобувачів вищої освіти в умовах магістратури. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 3. С. 155–162.
28. Маланюк Н. М. Інноваційні педагогічні технології у професійній освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. С. 113–118.
29. Мариновська О. Науково-методичний супровід упровадження педагогічних інновацій: сутність, специфіка, орієнтири реалізації. *Рідна школа*. 2012. № 8–9. С. 28–32.
30. Мармаза О. І. Інновації в менеджменті освіти: монографія. Харків: Основа, 2019. 128 с.

31. Марченко О., Воровка В., Постол, А. Інноваційні технології та методи навчання у вишах України. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2022. № 2 (29). С. 104–111.

32. Машкіна Л. А. Інноваційні технології в професійній підготовці педагогічних кадрів. *Педагогічний дискурс*. 2007. Вип. 2. С. 106–112.

33. Мельничук І., Білоус І. Інноваційні методи викладання та навчання у сфері вищої освіти. *Гуманітарні студії : історія та педагогіка*. 2021. № 2. С. 94–102.

34. Навроцький О. І. Інноваційні процеси в вищій школі України: автореферат дис. ... д-ра соціол. наук : 22.00.04. Харків, 2006. 36 с.

35. Нагорна Н. О., Васюк С. О., Нагорний В. В., Коржова А. С. Інформаційне впровадження освітніх інновацій у забезпечення професійної підготовки педагогічних працівників. *Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій*: матеріали Всеукр. наук.- практ. конференції з міжнар. участю:, м. Івано-Франківськ, 11–12 жовтня 2018 р. С. 279–285.

36. Оксенюк І. Можливості хмарних сервісів та штучного інтелекту для створення педагогами навчального відео. *Věda a perspektivy*. 2024. № 3 (34). С. 3–12.

37. Паламарчук В., Барановська О. Педагогічні технології навчання в умовах Нової Української Школи: вектор розвитку. *Український Педагогічний журнал*. 2018. № 3. С. 60–66. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2018-3-60-66>

38. Пантюк Т., Пантюк М., Гамерська І., Денисяк Ю. Інновації в освіті: необхідність, сутність, зміст. *Молодь і ринок*. 2020. № 6–7. С. 7–10.

39. Пасічник О. Сучасні технології навчання як засіб самореалізації студентів в освітньому середовищі ЗВО. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. № 69. С. 162–166.

40. Полякова А. С., Тарангул Л. М., Писарчук О. В., Дзевицька Л. С. Виклики та інновації у вищій освіті XXI століття: погляд у майбутнє. *Академічні візії*. 2023. № 24. С. 55–58.

41. Попова О. Перспективи розвитку інноваційних процесів у загальноосвітніх закладах України. *Педагогічні науки*. 2009. № 2. С. 64–68.

42. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII: станом на 09 квітня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 15.04.2025).

43. Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності: наказ МОН України від 07 лист. 2000 р. № 522. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00#Text> (дата звернення: 28.04.2025).

44. Проєкт Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-naukimon-zaproschuye-do-gromadskogo-obgovorennnya> (дата звернення: 30.04.2025).

45. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 лип. 2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>. (дата звернення: 05.04.2025).

46. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 вер. С. 178–179.

47. Ребуха Л. З. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 143 с.

48. Рибальченко А. М. Педагогічна інновація як прогресивна зміна в освіті. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути*: тези доп. II міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Київ, 10 березня 2020 р. / Open Science Laboratory. Київ, 2020. С. 74–78.

49. Романюк Р. К., Киричук Г. Є., Константиненко Л. А., Павлюченко О. В., Шевчук С. Ю. Case-study як технологія навчання

майбутніх біологів та вчителів предметів природничого циклу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Теорія та методика навчання природничих наук*. 2021. № 1. С. 7–18.

50. Рядинська І. А. Інноваційні методи викладання при вивченні економічних дисциплін у закладах вищої освіти України. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 134–138.

51. Сагер Л. Ю., Сигида Л. О., Колесник А. А. Інтерактивні методи навчання як інструмент маркетингу освітніх послуг. *Вісник СумДУ. Економіка*. 2018. № 4. С. 13–24.

52. Скасків Г. М. Інноваційні методи навчання при підготовці майбутніх учителів інформатики. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 30 (2). С. 90–93.

53. Смолук С. Теоретичні засади формування розвивального освітнього середовища початкової школи України. *Обрії*. 2015. № 2. С. 20–23.

54. Степанова Г. М. Застосування кейс-технологій у викладанні фундаментальних дисциплін в медичному ЗВО. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Педагогічні науки*. 2020. Вип. 2. С. 67–72.

55. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki>. (дата звернення 15.04.2025)

56. Сушенцева Л. Інноваційні педагогічні технології у процесі підготовки майбутнього професійно мобільного педагога професійного навчання у вищому навчальному закладі (теоретичний аспект). *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2016. Вип. 9 (3). С. 65–70.

57. Тарабукіна Н. С. Впровадження інноваційних методів у вищій школі – вимога часу. *Педагогічне Криворіжжя. Педагогічний альманах*. 2021. С. 26–29.

58. Теорії та технології інноваційного розвитку вищої освіти: глобальний і регіональний контексти : монографія / за ред. А. А. Сбруєвої. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 522 с.

59. Теорія і практика впровадження інноваційних технологій навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: монографія / П. Г. Лузан та ін. Київ: ТОВ НВП Поліграфсервіс, 2014. 216 с.

60. Трофимчук М. І., Василенко О. І. Методичні вказівки з формування електронних версій навчально-методичного забезпечення дисциплін у системі дистанційного навчання Moodle. Біла Церква: БНАУ, 2016. 28 с.

61. Філіцька О. О. Використання інтерактивних методів навчання в аграрних закладах вищої освіти. *Професійний розвиток: методологічна основа та інноваційні технології*: матеріали всеукр. наук.-пед. підв. квал., м. Львів, 1 січня – 11 лютого 2024 р. / Liha-Pres, Львів – Торунь, 2024. С. 228–231.

62. Філіцька О. О. Використання інтерактивних методів навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців аграрного сектору. *Сучасна дидактика для розвитку професійних навичок кваліфікованих робітників: освітні тренди і вимоги ринку праці*: збірник матеріалів Регіонального науково-методичного інтенсиву, м. Біла Церква, 28 березня 2024 р. / БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України. Біла Церква, 2024. С. 172–176.

63. Химинець В. В. Роль інноваційної освіти у сталому розвитку територіальних еколого-економічних систем. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. № 1 (2). С. 39–44.

64. Хлистік М. А. Зміст поняття «інноваційні методи навчання у сфері викладання правничих дисциплін». *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2021. № 1 (3). С. 141–147.

65. Чайка В. М. Основи дидактики: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2017. 240 с.
66. Череднік Д., Даньшева С. Інноваційні процеси в освіті. *Новий Колегіум*. 2018. № 3. С. 44–47.
67. Шестопалюк О. В. Інноваційні моделі навчання в діяльності вищих навчальних закладів. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 3. С. 118–124.
68. Штефан Л.В. Інноваційна компетентність сучасного педагога. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 24 (2). С. 170–173.
69. Antonova O., Pavlenko V., Myronchuk N., Kovalchuk V., Biruk N. Formation of professional competence of a specialist in a globalized world: Contemporary problems and prospects. *ADALTA. Journal of Interdisciplinary Research*. 2023. № 13(1). С. 105–110.
70. Brame C. Effective Educational Videos: Principles and Guidelines for Maximizing Student Learning from Video Content. *CBE Life Sciences Education. American Society for Cell Biology*. 2016. Vol. 15 (4). P. 1–6. DOI: 10.1187/cbe.16-03-0125.
71. Chigbu B. I., Ngwevu V., Jojo A. The effectiveness of innovative pedagogy in the industry 4.0: Educational ecosystem perspective. *Social Sciences & Humanities Open*. 2023. № 7 (1). Article 100419. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100419>
72. Desiatov T. Strategies and innovative technologies of organizing educational process in higher schools in conditions of unexpected challenges. *Cherkasy University Bulletin: Pedagogical Sciences*. 2020. № 2. P. 5–10.
73. Innovations in higher education: domestic and foreign experience: study manual / I. Artjomov at al. Uzhhorod: SU Uzhhorod National University, 2016. 348 p.
74. Pechac S., Slantcheva-Durst S. Coaching Toward Completion: Academic Coaching Factors Influencing Community College Student Success.

Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice. 2021. № 23 (3). C. 722–746. <https://doi.org/10.1177/1521025119869849>

75. Peterson A., Dumont H., Lafuente M., Law N. The purpose of pedagogy. Understanding innovative pedagogies: Key themes to analyse new approaches to teaching and learning. *OECD Education Working Papers*. 2018. № 172. PP. 8–12. Paris: OECD Publishing. <https://dx.doi.org/10.1787/9f843a6e-en>

76. Rienties B., Ferguson R., Gonda D., Hajdin G., Herodotou C., Iniesto F., Isidori M. V. Education 4.0 in higher education and computer science: A systematic review. *Computer Applications in Engineering Education*. 2023. № 31(5). P. 1339–1357.

77. Rodionova I., Petrenko S., Hoha N., Kushevskaya N., Siroshstan T. Innovative technology of teaching Moodle in higher pedagogical education: From theory to practice. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. № 22 (8). C. 153–162.

78. Sullivan P. Leveraging the power of Google Apps to support active learning in a synchronous online environment. *International Journal of Mathematical Education in Science and Technology*. 2022. № 53 (3). C. 610–618.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета самооцінки з дисципліни «Основи біотехнології рослин»

Обирайте той варіант відповіді, який найточніше відповідає Вашому рівню.

Блок 1. Когнітивний критерій

1) Я добре орієнтуюсь у поняттях і термінах біотехнології рослин.

а) низький б) середній в) високий

2) Умію логічно пояснити біотехнологічні процеси.

а) низький б) середній в) високий

3) Можу застосовувати знання для аналізу ситуацій або розв'язання задач.

а) низький б) середній в) високий

Блок 2. Мотиваційний критерій

1) Мене цікавить вивчення біотехнології рослин.

а) низький б) середній в) високий

2) Я самостійно шукаю додаткові джерела інформації.

а) низький б) середній в) високий

3) Я прагну глибше розібратися у матеріалі.

а) низький б) середній в) високий

Блок 3. Комунікативний критерій

1) Я вільно висловлюю свої думки під час обговорень.

а) низький б) середній в) високий

2) Умію працювати в команді та брати участь у спільних проєктах.

а) низький б) середній в) високий

3) Поважаю точки зору інших та вмію слухати.

а) низький б) середній в) високий

Блок 4. Операційний критерій

1) Я впевнено виконую лабораторні/практичні роботи.

а) низький б) середній в) високий

2) Умію використовувати теоретичні знання на практиці.

а) низький б) середній в) високий

3) Самостійно планую і виконую завдання.

а) низький б) середній в) високий

Необхідно підрахувати кількість балів за окремими рівнями кожного критерію.

Додаток Б

